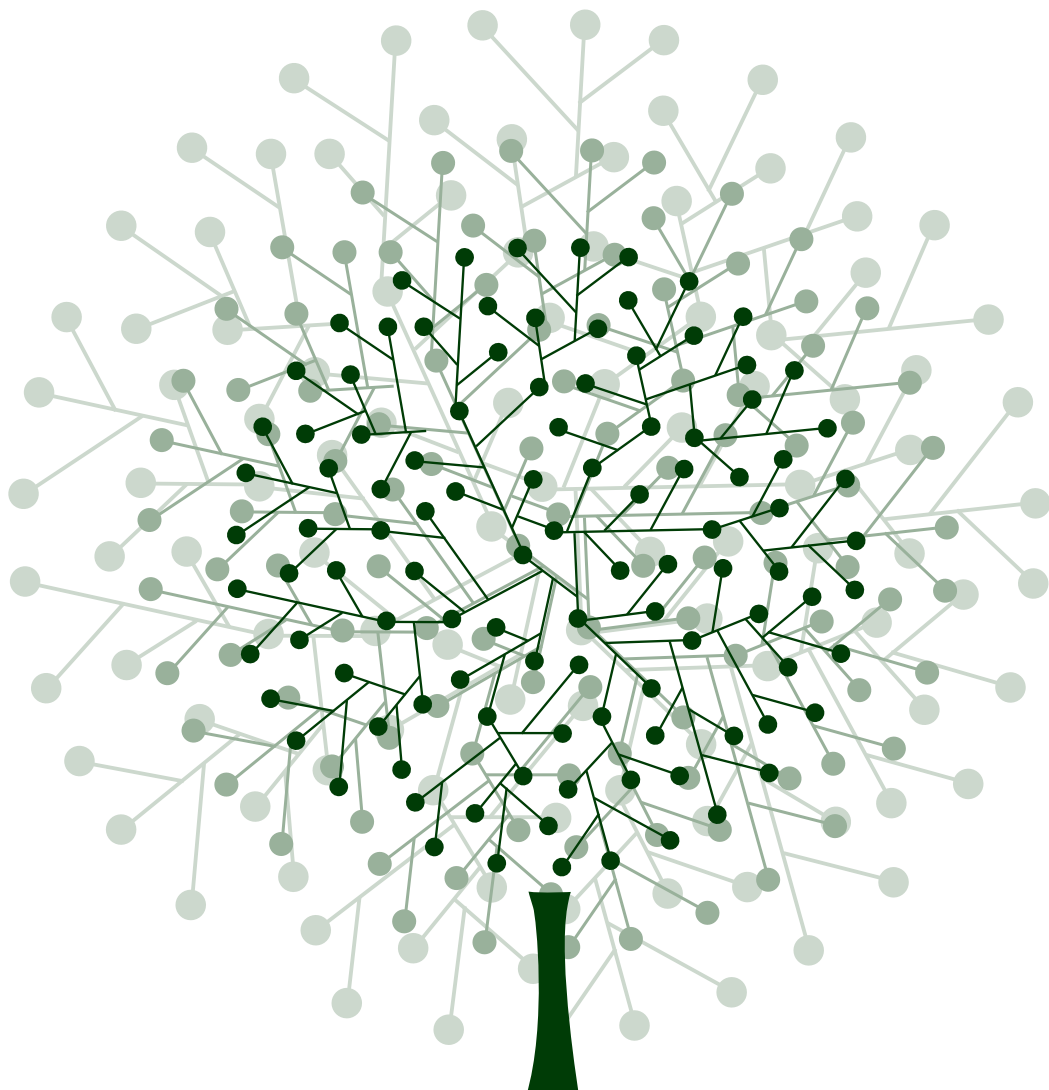

ISSN 1848-3526

CEPOR
Centar za politiku razvoja malih i srednjih
poduzeća i poduzetništva

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2012.

Znanstveno-istraživačku podlogu za publikaciju izradila je skupina istraživača UNESCO katedre za poduzetništvo Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, pri Ekonomskom fakultetu u Osijeku.

Autori (abecednim redom):

doc.dr.sc. Mirela Alpeza, CEPOR / Ekonomski fakultet u Osijeku
Nives Biškupić, CEPOR
dr.sc. Anamarija Delić, Ekonomski fakultet u Osijeku
Danica Eterović, CEPOR
Morana Gojević, vanjska suradnica
mr.sc. Mirna Oberman, CEPOR, GEM Hrvatska
doc.dr.sc. Sunčica Oberman Peterka, Ekonomski fakultet u Osijeku, GEM Hrvatska
Kirsi Peura, MA, University of Turku Business School, Finska
prof.dr.sc. Slavica Singer, CEPOR / Ekonomski fakultet u Osijeku, GEM Hrvatska
prof.dr.sc. Nataša Šarlija, Ekonomski fakultet u Osijeku, GEM Hrvatska

Urednici:

prof.dr.sc. Slavica Singer
doc.dr.sc. Mirela Alpeza

Copyright

CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva
Trg J.F. Kennedy-a 7
10000 Zagreb, Hrvatska
www.cepor.hr

Publikacija je izdana uz podršku:

Open Society Institute

Dijelovi ove publikacije smiju se reproducirati bez odobrenja autora, ali bez izmjena i uz podatak o izvoru. U ovoj publikaciji iznesena su mišljenja autora i nužno ne predstavljaju službeno stajalište Open Society Institute.

Oblikovanje i tisak: MIT dizajn studio

Zagreb, prosinac 2012.

ISSN 1848-3526

Sadržaj

Popis tablica	7
Uvod	9
1. Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	11
1.1. Kriteriji za definiranje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj i Europskoj uniji	11
1.2. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu	13
1.3. Regionalni aspekt značaja sektora malih i srednjih poduzeća	18
1.4. Prepreke razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	20
2. Zakonodavni i institucionalni okvir	23
2.1. Distribucija kompetencija za donošenje i implementaciju <i>policy</i> odluka	23
2.2. Nacionalne i regionalne politike i programi	24
2.3. Regulatorno okruženje	26
3. Pristup financijskim sredstvima	30
3.1. Banke	32
3.2. Mikrofinanciranje i kreditne unije	34
3.3. Fondovi rizičnog kapitala	37
3.4. Poslovni anđeli	38
3.5. Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija	39
4. Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama	50
5. Edukacija za poduzetništvo	55
6. Zaključak	60
Literatura	62

Popis tablica

Tablica 1	Kriteriji razvrstavanja subjekata malog gospodarstva
Tablica 2	Struktura poduzeća s obzirom na veličinu poduzeća u 2001., 2010. i 2011. godini
Tablica 3	Veličina poduzeća i BDP, zaposlenost i izvoz u 2010. i 2011. godini
Tablica 4	Struktura zaposlenih s obzirom na veličinu poduzeća u 2001., 2010. i 2011. godini
Tablica 5	Struktura zaposlenih u malim poduzećima 2008. - 2011. godine
Tablica 6	Struktura zaposlenih u srednjim poduzećima 2008. - 2011. godine
Tablica 7	Poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj, mjerena TEA indeksom
Tablica 8	Rastuća poduzeća u Hrvatskoj, prema kriteriju razvoja novih proizvoda
Tablica 9	Financijska efikasnost poduzeća u 2009., 2010. i 2011. godini
Tablica 10	Regionalne razlike u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata u 2010. i 2011. godini
Tablica 11	BDP i stopa nezaposlenosti u županijama i regijama
Tablica 12	Usporedba regionalnih razlika u stavovima o poduzetništvu, 2010. i 2011. godine, u %
Tablica 13	Rezultati globalne konkurentnosti za 2011. godinu – Hrvatska i referentne zemlje
Tablica 14	Ocjena Vladinih politika u 2010. i 2011. godini
Tablica 15	Pregled odabranih pokazatelja kvalitete regulatorne okoline prema istraživanju <i>Doing Business</i> za 2011. godinu
Tablica 16	Porezi u Hrvatskoj
Tablica 17	Percepcija raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2010. i 2011. godini
Tablica 18	Pregled pokazatelja kvalitete regulatorne okoline iz istraživanja <i>Doing Business</i> , koji se odnose na tržište kredita za 2012. godinu
Tablica 19	Uvjeti financiranja malih i srednjih poduzeća prema ponudi najvećih banaka u Hrvatskoj
Tablica 20	Plasirani krediti u kreditnim unijama – članicama Hrvatske udruge kreditnih unija u 2009., 2010. i 2011. godini
Tablica 21	CRANE Hrvatska udruga poslovnih anđela – investicije od 2008. do 2011. godine
Tablica 22	Potpore Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva dodijeljene po Operativnom planu poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu
Tablica 23	Razlika u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata žena i muškaraca u Hrvatskoj u 2010. i 2011. godini
Tablica 24	Percepcija odnosa prema ženama u poduzetništvu u 2010. i 2011. godini
Tablica 25	Pregled odobrenih kredita za mala i srednja poduzeća po programima kreditiranja HBOR-a u 2009., 2010. i 2011. godini
Tablica 26	Statistika izdanih jamstava HAMAG-a i iznos investicija pokrivenih jamstvima od 2009. do 2011. godine
Tablica 27	Percepcija komercijalne i profesionalne infrastrukture za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u 2010. i 2011. godini
Tablica 28	Percepcija kvalitete obrazovanja koje pruža potporu razvoju malih i srednjih poduzeća u 2010. i 2011. godini
Tablica 29	Zastupljenost programa o poduzetništvu na sveučilištima u Hrvatskoj, 2011.
Tablica 30	Zastupljenost programa o poduzetništvu na veleučilištima i visokim školama u Hrvatskoj

Uvod

Mala i srednja poduzeća (MSP)¹ predstavljaju važan dio gospodarstva Hrvatske. U 2011. godini MSP ostvaruju udio od 50,2% u bruto domaćem proizvodu (BDP), 65,5% u zaposlenosti i 42% u izvozu Hrvatske. Međunarodna istraživanja (Global Entrepreneurship Monitor, Doing Business, Izvješće o globalnoj konkurentnosti, Indeks precepcije korupcije) ukazuju na glavne karakteristike sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj, a to su: nedovoljno intenzivna aktivnost u pokretanju novih poslovnih pothvata, malen udio rastućih poduzeća, jake administrativne prepreke za provođenje poduzetničke aktivnosti, nerazvijenost financijskog tržišta te nedostatak edukacije fokusirane na razvoj poduzetničkih znanja i vještina.

Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2012. prikazuje važne aspekte sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Publikaciju izdaje **CEPOR² – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva** - neovisni *policy* centar koji se od 2001. godine bavi problematikom poduzetništva i sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. U Izvješću su prikazani podaci i analize stanja sektora malih i srednjih poduzeća u 2011. godini te njihova usporedba s pokazateljima iz proteklih godina. Referentne godine koje se koriste kao usporedba u odnosu na 2011. godinu korištene su ovisno o raspoloživosti podataka i intenzitetu promjena u promatranim razdobljima.

Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2012. sastoji se od šest dijelova. Prvi dio govori o stanju i značaju sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Drugi dio prezentira institucionalni i zakonodavni okvir za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj te opisuje distribuciju kompetencija za donošenje *policy* odluka vezanih uz mala i srednja poduzeća, implementaciju tih odluka na razini državnih institucija te raspoloživost podrške sektoru malih i srednjih poduzeća. Treći dio govori o izvorima financijske podrške razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj, dok četvrti dio opisuje pristup i raspoloživost informacija i savjetodavnih usluga, kao jedan od preduvjeta razvoja poduzetništva. U petom dijelu opisana je uloga i zastupljenost poduzetničkog obrazovanja na svim razinama formalnog obrazovanja u Hrvatskoj. U završnom dijelu dana su zaključna razmatranja tematskih cjelina prezentiranih u Izvješću.

U ovom Izvješću podaci o zaposlenosti uključuju agregirane podatke o broju zaposlenih u obrtima i malim i srednjim poduzećima. Sve druge analize usmjerene su isključivo na sektor malih i srednjih poduzeća, izuzimajući pritom obrte, dok su mikro poduzeća uključena u kategoriju malih poduzeća.

Izvori podataka prezentiranih i analiziranih u Izvješću su državne institucije (Ministarstvo poduzetništva i obrta, FINA, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije i dr.) i izvješća međunarodnih istraživačkih projekata (Global Entrepreneurship Monitor kojeg provodi konzorcij Global Entrepreneurship Research Association,

¹ U nastavku će se koristiti skraćenica MSP podrazumijevajući mala i srednja poduzeća.

² CEPOR je osnovan na temelju sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo Hrvatska. Deset institucionalnih osnivača CEPORA lideri su u svojim područjima djelovanja – od akademske zajednice do udruženja gospodarstvenika, razvojnih agencija i poduzetničkih centara. Misija CEPORA je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. CEPOR želi doprinijeti oblikovanju poduzetničke kulture, te stvaranju stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje (www.cepor.hr).

Doing Business koji provodi Svjetska banka, Izvješće o globalnoj konkurentnosti koje provodi Svjetski gospodarski forum, Indeks percepcije korupcije koji provodi Transparency International i dr.).

Cilj publikacije je informirati nadležne institucije i širu javnost o problematici sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj te kreirati kvalitetnu informacijsku osnovu za donošenje odluka koje će omogućiti jačanje poduzetničke kulture i sektora malih i srednjih poduzeća radi povećanja kapaciteta zapošljavanja, jačeg doprinosa BDP-u i izvoznom potencijalu Hrvatske.

1. Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Performanca sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj je uvijek važna, jer ta poduzeća čine značajni dio gospodarstva (po učešću u zaposlenosti, u stvaranju bruto domaćeg proizvoda i izvozu). Sada je pitanje performace ovog dijela gospodarstva značajnije nego ikada – zbog dugotrajne visoke razine nezaposlenosti u Hrvatskoj i skorog ulaska Hrvatske u Europsku uniju u čijoj se ekonomskoj politici malim i srednjim poduzećima poklanja posebna važnost. Od ključnog značaja za opstanak i razvoj hrvatskih malih i srednjih poduzeća na jedinstvenom tržištu Europske unije bit će njihova sposobnost uspješnog konkuriranja i odgovora na izazove koje postavlja zahtjevno tržište, nova regulativa i oštra konkurencija u EU.

1.1. Kriteriji za definiranje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj i Europskoj uniji

Kriteriji za razvrstavanje subjekata u sektoru malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj definirani su Zakonom o računovodstvu³ i Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva⁴.

Poduzetnici (poduzeća) se u smislu **Zakona o računovodstvu** razvrstavaju na male, srednje i velike ovisno o iznosu ukupne aktive, iznosu prihoda te prosječnom broju radnika tijekom poslovne godine.

Mali poduzetnici su oni koji ne prelaze dva od sljedećih uvjeta:

- ukupna aktiva 32.500.000 kuna
- prihod 65.000.000 kuna
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine: 50.

Srednji poduzetnici su oni koji prelaze barem dva od tri uvjeta za male poduzetnike, ali ne prelaze dva od sljedećih uvjeta:

- ukupna aktiva 130.000.000 kuna
- prihod 260.000.000 kuna
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine: 250.

Veliki poduzetnici su oni koji prelaze dva uvjeta iz definicije srednjih poduzetnika.

Prema **Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva** sektor malog i srednjeg gospodarstva čine *fizičke i pravne osobe koje samostalno i trajno obavljaju dopuštene djelatnosti radi ostvarivanja dobiti odnosno dohotka na tržištu.*

Fizičke i pravne osobe koje su dio sektora malog i srednjeg gospodarstva moraju zadovoljiti sljedeća tri uvjeta:

- prosječno godišnje zapošljavati manje od 250 zaposlenika
- biti neovisni u poslovanju (što znači da druge fizičke ili pravne osobe pojedinačno ili zajednički nisu vlasnici više od 25% udjela u vlasništvu ili pravu odlučivanja u subjektu malog gospodarstva)
- ostvariti ukupni godišnji prihod u protuvrijednosti do 50.000.000,00 EUR ili imati zbroj bilance

³ Narodne novine br. 109/07

⁴ Narodne novine br. 29/02, 63/07, 53/12

ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imati dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u protuvrijednosti do 43.000.000,00 EUR.

S obzirom na veličinu subjekta, **Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva** razlikuje mikro, male i srednje subjekte malog gospodarstva:

- **mikro subjekti** su fizičke i pravne osobe koje prosječno godišnje zapošljavaju manje od 10 radnika, ostvaruju ukupni godišnji prihod u protuvrijednosti do 2.000.000,00 EUR, odnosno imaju vrijednost dugotrajne imovine u protuvrijednosti do 2.000.000,00 EUR
- **mali subjekti** su fizičke i pravne osobe koje:
 - prosječno godišnje zapošljavaju manje od 50 radnika
 - ostvaruju ukupni godišnji prihod u protuvrijednosti do 10.000.000,00 EUR ili imaju zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u protuvrijednosti do 10.000.000,00 EUR
- **srednji subjekti** su fizičke i pravne osobe koje:
 - prosječno godišnje zapošljavaju više od 50 i manje od 250 radnika
 - ostvaruju ukupni godišnji prihod u protuvrijednosti od 10.000.000,00 EUR do 50.000.000,00 EUR ili imaju zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u protuvrijednosti od 10.000.000,00 EUR do 43.000.000,00 EUR.

Zakon o računovodstvu i Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva nemaju usaglašen kriterij broja zaposlenih za razvrstavanje malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Izmjenama i dopunama Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva iz svibnja 2012. godine kategorizacija veličine poduzetnika u ovom Zakonu usklađena je s kriterijima koje primjenjuje Europska unija⁵ čime je omogućena kvalitetnija analiza i usporedba sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj i zemljama EU, te bolje iskorištavanje mehanizama potpora namijenjenih malim i srednjim poduzećima kroz programe EU (tablica 1).

Tablica 1: Kriteriji razvrstavanja subjekata malog gospodarstva

Tip poslovnog subjekta	Broj zaposlenih	Godišnji prihod u milijunima EUR		Imovina (aktiva/ dugotrajna imovina) u milijunima EUR	
		EU / Hrvatska	EU / Hrvatska	EU / Hrvatska	EU / Hrvatska
Mikro	0-9	2	2	2	2
Mali	10-49	10	10	10	10
Srednji	50-249	50	50	43	43

Izvori: Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN br. 29/02; 63/07; 53/12)
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm

⁵ Sukladno Preporuci Europske komisije 2003/361/EC od 6. svibnja 2003.

1.2. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu

U 2011. godini, kao posljedica nepovoljnih prilika u okruženju te općih negativnih gospodarskih kretanja, zabilježen je pad broja poslovnih subjekata, ali je struktura gospodarstva s obzirom na veličinu poduzeća ostala ista. Najveći pad bio je u kategoriji srednjih poduzeća (6,3%), zatim malih poduzeća (5,7%), a u kategoriji velikih poduzeća pad je bio 4,3% (tablica 2).

Tablica 2: Struktura poduzeća s obzirom na veličinu poduzeća u 2001., 2010. i 2011. godini

	2001.		2010.		2011.	
	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%
Sektor malih i srednjih poduzeća	56.416	99	96.383	99,5	90.831	99,6
Mala poduzeća	54.213		95.004		89.539	
Srednja poduzeća	2.203		1.379		1.292	
Velika poduzeća	571	1	375	0,5	359	0,4
Ukupno	56.987	100	96.758	100	91.190	100

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Centar za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj, 2012.

Osim u broju poslovnih subjekata, mala i srednja poduzeća imaju značajan udio u BDP-u Hrvatske (tablica 3). U 2011. godini udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom BDP-u je 50,2%, što predstavlja smanjenje za 1,8% u odnosu na 2010. godinu (zbog smanjenja BDP u malim poduzećima). U 2011. godini raste ukupan prihod ostvaren izvozom hrvatskih poduzeća, u čemu najveći rast imaju mala poduzeća (rast od 20,5% u odnosu na 2010. godinu). Za razliku od srednjih poduzeća kod kojih zaposlenost lagano raste i velikih poduzeća kod kojih zaposlenost stagnira, zaposlenost u malim poduzećima je u 2011. godini pala za 6,9%.

Tablica 3: Veličina poduzeća i BDP, zaposlenost i izvoz u 2010. i 2011. godini

Ekonomski kriterij valorizacije sektora	Veličina poduzeća					
	Mala		Srednja		Velika	
	2010.	2011.	2010.	2011.	2010.	2011.
BDP (000 kn)	199.298.818	191.232.361	109.530.751	111.896.253	289.357.850	300.152.054
BDP (udio)	33,3%	31,7%	18,3%	18,5%	48,4%	49,8%
Zaposlenost	415.320	386.692	157.147	159.616	287.341	287.035
Zaposlenost (udio)	48,3%	46,4%	18,3%	19,2%	33,4%	34,4%
Izvoz (000 kn)	17.117.654	20.636.597	18.867.160	19.697.332	53.085.416	55.747.578
Izvoz (udio)	20,1%	21,5%	21,0%	20,5%	58,9%	58%

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Centar za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj, 2012.; FINA

Asimetričnost promjena u zaposlenosti, ovisno o veličini poduzeća, vidljive su u usporedbi s 2001. godinom (iako u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu postoje izvjesne promjene, globalni zaključak vrijedi): značajno se povećava zaposlenost u kategoriji malih poduzeća, značajno pada zaposlenost u velikim poduzećima, dok je razina zaposlenosti u srednjim poduzećima najstabilnija (tablica 4).

Tablica 4: Struktura zaposlenih s obzirom na veličinu poduzeća u 2001., 2010. i 2011. godini

Tip poduzeća	2001.		2010.		2011.	
	Broj zaposlenih	%	Broj zaposlenih	%	Broj zaposlenih	%
Malo	247.340	34,0	415.320	48,3	386.692	46,4
Srednje	161.426	22,2	157.147	18,3	159.616	19,1
Veliko	318.467	43,8	287.341	33,4	287.035	34,5
Ukupno	727.233	100,00	859.808	100,00	833.343	100,00

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Centar za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj, 2012.

Zaposlenost u sektoru malih i srednjih poduzeća može se analizirati i kroz usporedbu prosječnog broja zaposlenih u malim i srednjim poduzećima (tablice 5 i 6). Prosječan broj zaposlenih u malim poduzećima kreće se između 4 i 5, dok se u srednjim poduzećima povećao za 8,3% (sa prosječno 114 zaposlenih u 2010. godini na prosječno 123,5 zaposlena u 2011. godini).

Tablica 5: Struktura zaposlenih u malim poduzećima 2008. – 2011. godine

Godina	Broj malih poduzeća	Broj zaposlenih u malim poduzećima	Prosječan broj zaposlenih u malim poduzećima
2008.	87.807	448.803	5,1
2010.	95.004	415.320	4,4
2011.	89.539	386.692	4,3

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Centar za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj, 2012.

Tablica 6: Struktura zaposlenih u srednjim poduzećima 2008. – 2011. godine

Godina	Broj srednjih poduzeća	Broj zaposlenih u srednjim poduzećima	Prosječan broj zaposlenih u srednjim poduzećima
2008.	1.396	170.038	121,8
2010.	1.379	157.147	114,0
2011.	1.292	159.616	123,5

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Centar za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj, 2012.

Rezultati međunarodnog istraživačkog projekta o poduzetništvu Global Entrepreneurship Monitor (GEM), u koji je Hrvatska uključena od 2002. godine, ukazuju na vrlo nisku razinu aktivnosti u pokretanju novih poslovnih pothvata koju mjeri Total Entrepreneurial Activity indeks - TEA⁶ (tablica 7).

⁶ TEA indeks predstavlja broj poduzetnički aktivnih ljudi (koji kombinira broj ljudi koji pokušavaju pokrenuti poduzetnički pothvat i broj ljudi koji su vlasnici ili vlasnici/*manageri* poduzeća mlađih od 42 mjeseca) u odnosu na 100 ispitanika između 18 i 64 godina starosti.

S TEA indeksom 5,52 u 2010. i 7,32 u 2011. godini Hrvatska se ubraja u zemlje s niskom razinom aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata, u odnosu na prosječnu vrijednost TEA indeksa svih zemalja uključenih u GEM istraživanje.

Tablica 7: Poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj, mjerena TEA indeksom

	2002.	2008.	2010.	2011.
TEA indeks, Hrvatska	3,62	7,59	5,52	7,32
TEA indeks, prosjek*	7,99	10,49	11,72	11,39

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012.

* Prosječan broj se odnosi na sve zemlje uključene u GEM istraživanje u toj godini.

Važnu ulogu u rješavanju problema nezaposlenosti, osim novih poslovnih pothvata imaju i rastuća poduzeća, kojih Hrvatska, prema rezultatima GEM istraživanja za 2011. godinu ima vrlo malo (tek oko 3% mjereno kriterijima inovativnosti, zastupljenosti izvoza u ukupnom prihodu i intenzivnosti novog zapošljavanja). Niska razina aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata i nisko učešće rastućih poduzeća ne doprinosi rješavanju problema dugotrajne i visoke nezaposlenosti u Hrvatskoj (u 2011. godini 19,13%),

Ipak, obećavajuće su informacije o laganom povećanju inovativnosti malih i srednjih poduzeća (što je pretpostavka za povećanje konkurentnosti i tržišnu penetraciju (tablica 8).

Tablica 8: Rastuća poduzeća u Hrvatskoj, prema kriteriju razvoja novih proizvoda

Kriterij za kategorizaciju rastućih poduzeća	2010.	2011.
Poduzeća koja imaju nove proizvode koji su novi svima (%)	9,46	12,63
Poduzeća koja imaju proizvode koji su novi nekima (%)	15,25	25,16
Poduzeća koja imaju proizvode koji nisu novi nikome (%)	75,29	62,21

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012.

S obzirom na financijsku performancu, mala i srednja poduzeća pokazuju lošije rezultate od velikih poduzeća, ne samo u apsolutnim vrijednostima nego i u relativnim vrijednostima mjereno kroz odnos prema broju zaposlenih (tablica 9).

Tablica 9: Financijska efikasnost poduzeća u 2009., 2010. i 2011. godini

Poduzeća	2009.		2010.		2011.	
	Milijun kuna	%	Milijun kuna	%	Milijun kuna	%
Mala						
Dobitak	10.453	42,2	10.569	37,5	12.745	40,2
Gubitak	9.766	43,7	13.055	43,7	13.454	53,2
Konsolidirani rezultat	687		-2.486		-709	
Srednja						
Dobitak	4.695	18,9	4.184	14,8	4.173	13,2
Gubitak	4.121	18,4	8.209	27,5	4.416	17,4
Konsolidirani rezultat	574		-4.025		-243	
Velika						
Dobitak	9.640	38,9	13.450	47,7	14.799	46,7
Gubitak	8.462	37,9	8.603	28,8	7.438	29,4
Konsolidirani rezultat	1.178		4.847		7.361	
Ukupno						
Dobitak	24.788	100	28.203	100	31.717	100
Gubitak	22.349	100	29.866	100	25.308	100
Konsolidirani rezultat (dobitak – gubitak)	2.439		-1.663		6.409	

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Centar za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj, 2012.; FINA

U 2011. godini mala i srednja poduzeća i dalje posluju negativno, ali se neto gubitak koji ostvaruju značajno smanjuje. Smanjenje neto gubitka u 2011. godini rezultat je povećanja dobitka koji ostvaruju mala poduzeća za 20,6%, uz istovremeno povećanje gubitka za 3%. Smanjenje neto gubitka kod srednjih poduzeća u 2011. godini rezultat je smanjenja gubitka za 46%, uz jednaku razinu ostvarenog dobitka. U 2011. godini velika poduzeća povećavaju financijsku efikasnost uz povećanje dobitka od 10% i smanjenje gubitka od 13,5%. Ali, ako se ovi podaci povežu s brojem zaposlenih u tim poduzećima, onda je očito da u 2011. godini 34,5% zaposlenih u velikim poduzećima stvara 7,361 milijardu kuna konsolidirane neto dobiti, a 65,5% zaposlenih u malim i srednjim poduzećima stvara 952 milijarde kuna konsolidiranog neto gubitka. To otvara mnoga pitanja o razini poslovne efikasnosti i konkurentnosti malih i srednjih poduzeća.

Obrtništvo u Hrvatskoj – u brojkama⁷

Prema podacima Hrvatske obrtničke komore u Hrvatskoj je u prosincu 2011. godine u Knjizi obrtnika⁸ – članova Hrvatske obrtničke komore evidentirano 86.424 obrta, što predstavlja 44,2% ukupno registriranih gospodarskih subjekata u Hrvatskoj (195.355⁹). Obrti u Hrvatskoj u prosincu 2011. godine imaju ukupno 197.680 zaposlenih, (uključujući vlasnike / ortake obrta i njihove djelatnike), što u odnosu na ukupan broj zaposlenih u pravnim osobama u Hrvatskoj koji je u prosincu 2011. iznosio 1.128.166¹⁰ zaposlenih, predstavlja 17,5%.

Najviše aktivnih obrta evidentirano je u Gradu Zagrebu (14.755 ili 17,1%), a nakon toga slijede Splitsko-dalmatinska županija (10.167 ili 11,8%), Primorsko-goranska županija (8.478 ili 9,8%), Istarska županija (8.033 ili 9,3%) i Zagrebačka županija (5.995 ili 6,9%). Najmanje aktivnih obrta ima u Požeško-slavonskoj (1.040 ili 1,2%), Ličko-senjskoj (1.236 ili 1,4%) i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji (1.335 ili 1,5%).

Od 86.424 evidentiranih obrta tijekom cijele godine aktivno je 81.068 obrta, ili 93,8%, dok je 5.356 obrta ili 6,2% u Obrtnom registru evidentirano kao sezonski obrti, koji djelatnost obavljaju najdulje šest mjeseci unutar jedne kalendarske godine.

Povlaštenih obrta, odnosno onih koje obrtnik smije obavljati samo na temelju povlastice koju izdaje nadležno ministarstvo, ovisno o vrsti obrta ima 2.348, ili 2,7%, dok ostali obrti spadaju u kategoriju nepovlaštenih obrta. Prema cehovskom ustroju¹¹, najveći udio aktivnih obrta u Hrvatskoj pripada uslužnom zanatstvu (34,4%), nakon toga slijede ugostiteljstvo i turizam (17,3%), trgovina (16,2%), proizvodno zanatstvo (11,2%), prijevoz osoba i stvari (9,1%), ceh koji okuplja frizere, kozmetičare, obrte za njegu tijela i fitness (6,2%), i na kraju ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo (5,6%).

Prema podacima Ministarstva poduzetništva i obrta¹² u 2011. godini po projektima iz Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu obrtnicima je dodijeljeno 2.140 potpora u iznosu od preko 26,6 milijuna kuna. Od tog iznosa 298 potpora ili 6.832.599 kn dodijeljeno je u sklopu projekta Obrazovanje u obrtništvu, a 1.191 potpora u vrijednosti od 2.513.758 kn za projekt Poticanje razvoja obrta.

Najatraktivnija obrtnička zanimanja u školskoj godini 2011./2012. su: frizer, kuhar, automehaničar, konobar, instalater grijanja i klimatizacije i stolar, dok za zanimanja kao što su fasader, kovač, krznar, mlinar, očni optičar nije bio upisan niti jedan učenik.

7 Izvor: Obrtništvo u brojkama 2012, Hrvatska obrtnička komora, Tomić, S. (ur), veljača 2012.

8 Knjigu obrtnika – članova Hrvatske obrtničke komore čine podaci iz Obrtnog registra Ministarstva gospodarstva, obrta i poduzetništva, evidencije dragovoljnog članstva u Hrvatskoj obrtničkoj komori i trgovačkih društava koja rade na obrtnički način.

9 Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Priopćenje 11.11.1/4. od 10.02.2011.

10 Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Priopćenje 9.2.1/12 od 31.01.2012., uključujući i broj zaposlenih u policiji i obrani.

11 Ceh – staleško obrtničko udruženje prema strukama.

12 Poduzetnički impuls - Plan poticanja poduzetništva i obrtništva za 2012. godinu, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2012., str. 9.

1.3. Regionalni aspekt značaja sektora malih i srednjih poduzeća

GEM podaci o TEA indeksu za 2010. i 2011. godinu ukazuju na povećanje aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata u svim regijama, iako su i dalje prisutne velike regionalne razlike. Značajniji pomaci vidljivi su u Dalmaciji koja bilježi povećanje TEA indeksa za 65% i regiji koja obuhvaća Istru, Primorje i Gorski Kotar, gdje je TEA indeks povećan za 45% (tablica 10).

Tablica 10: Regionalne razlike u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata u 2010. i 2011. godini

Regija*	2010.		2011.	
	TEA	Rang	TEA	Rang
Istra, Primorje i Gorski Kotar	6,00	2	8,68	2
Zagreb i okolica	7,10	1	9,14	1
Dalmacija	5,20	3	8,57	3
Sjeverna Hrvatska	4,60	4	5,17	5
Lika i Banovina	6,00	2	7,16	4
Slavonija i Baranja	3,90	5	4,74	6

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012.

* Za potrebe GEM istraživanja hrvatske županije su grupirane u šest regija po kriteriju geografsko-povijesnog poimanja regionalne strukture Hrvatske:

Istra – Istarska županija i Primorsko-goranska županija

Zagreb – Grad Zagreb i Zagrebačka županija

Dalmacija – Dubrovačko-neretvanska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Šibensko-kninska županija i Zadarska županija

Sjeverna Hrvatska – Bjelovarsko-bilogorska županija, Krapinsko-zagorska županija, Koprivničko-križevačka županija, Međimurska županija, Varaždinska županija i Virovitičko-podravska županija

Lika i Banovina – Karlovačka županija, Ličko-senjska županija, Sisačko-moslavačka županija

Slavonija i Baranja – Brodsko-posavska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija i Vukovarsko-srijemska županija

Iako je povećanje aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata prisutno i u regijama koje su već tradicionalno na začelju rang-liste regija prema ovom kriteriju, povećanje u tim regijama je manjeg intenziteta (u Slavoniji za 21%, u Sjevernoj Hrvatskoj za 19%) čime se još više produbljuju razlike u razvijenosti regija. Regije s najvišom razinom aktivnosti u pokretanju poslovnog pothvata (Zagreb, Istra) imaju i najveći BDP po stanovniku i najnižu stopu nezaposlenosti (tablica 11). Povećanje aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata u Istri za 65% u 2011. u odnosu na 2010. godinu prati pokazatelj smanjenja stope nezaposlenosti u istom razdoblju za 12%, što potvrđuje činjenicu da stvaranje preduvjeta za pokretanje poslovnih pothvata predstavlja važnu polugu u rješavanju pitanja nezaposlenosti.

Tablica 11: BDP i stopa nezaposlenosti u županijama i regijama

	BDP po stanovniku (EUR)	Stopa nezaposlenosti		
	2008.*	2008.	2010.	2011.
Istra	12.893	11,24%	15,91%	13,98%
Zagreb	15.470	7,99%	10,98%	10,94%
Dalmacija	8.818	22,34%	26,18%	22,62%
Sjeverna Hrvatska	8.618	18,58%	24,46%	20,57%
Lika i Banovina	8.622	27,24%	32,36%	27,54%
Slavonija i Baranja	7.474	28,37%	34,53%	30,26%

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statističke informacije 2012.

* Podaci o BDP-u po stanovniku u županijama za 2010. i 2011. godinu nisu objavljeni. Zadnji podaci o BDP-u za županije objavljeni su za 2008. godinu.

GEM istraživanje ukazuje na regionalne razlike u stavovima ispitanika o poduzetništvu i namjerama pokretanja poslovnog pothvata (tablica 12). Najveći broj ispitanika u regijama Zagreb, Istra i Dalmacija izrazili su namjeru pokretanja poslovnog pothvata u iduće tri godine (više od 20%), te vide priliku za pokretanje poslovnog pothvata u idućih 6 mjeseci (u Zagrebu i Istri više od 20% ispitanika).

Tablica 12: Usporedba regionalnih razlika u stavovima o poduzetništvu, 2010. i 2011. godine, u %.

	Namjera pokretanja poslovnog pothvata u iduće 3 godine		Vide priliku za pokretanje poslovnog pothvata u idućih 6 mjeseci		Imaju potrebno znanje, vještine i iskustvo za pokretanje poslovnog pothvata		Većina ljudi poduzetništvo smatraju dobrim izborom karijere		Mediji utječu pozitivno na razvoj poduzetničke kulture	
	2010.	2011.	2010.	2011.	2010.	2011.	2010.	2011.	2010.	2011.
Zagreb	10,9	22,1	20,4	20,7	51,2	48,9	60,3	59,6	34,5	36,3
Sjeverna Hrvatska	8,5	15,3	18,6	12,1	46,3	42,4	59	60,2	43,5	42
Slavonija i Baranja	8,3	19,7	14,9	11,2	47,3	41	63,8	66,1	42,5	38,9
Lika i Banovina	2,9	15,7	8,2	10,8	47	50,6	65,2	60,2	31,7	41,4
Istra	11,2	21,9	23,3	19,9	53,4	50,9	59,8	65,9	38,2	41,4
Dalmacija	10	23,4	25,6	17	55,5	49,8	59,6	60,4	37,3	34,9

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012.

Uspoređujući rezultate GEM istraživanja o regionalnim razlikama u stavovima o poduzetništvu u 2010. i 2011. godini može se uočiti da u 2011. godini u svim regijama značajno raste broj ispitanika koji namjerava pokrenuti poslovni pothvat u iduće 3 godine, međutim broj ispitanika koji vide priliku za pokretanje pothvata u idućih 6 mjeseci stagnira ili opada. Smanjuje se, također, u svim regijama osim u Lici i Banovini, broj ispitanika koji smatraju da imaju potrebno znanje, vještine i iskustvo za pokretanje poslovnog pothvata dok u svim regijama 60% i više ispitanika smatra da većina ljudi poduzetništvo ocjenjuje dobrim izborom karijere.

1.4. Prepreke razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Već duži niz godina brojna svjetska istraživanja u koja je uključena i Hrvatska ukazuju na iste prepreke razvoja poduzetništva u Hrvatskoj:

- administrativne prepreke (dugotrajne i skupe procedure za pokretanje i likvidaciju poduzeća)
- neefikasnost pravosuđa
- dugotrajne procedure registracije vlasništva
- slaba fokusiranost na poduzetničko obrazovanje
- nerazvijenost neformalnih oblika financiranja pokretanja poslovnih pothvata.

Global Entrepreneurship Monitor – GEM istražuje povezanost između općih makroekonomskih¹³ uvjeta i okvira poduzetničkih¹⁴ uvjeta. Na temelju rezultata GEM istraživanja u Hrvatskoj od 2002. – 2011. godine mogu se identificirati glavna područja u okviru poduzetničkih uvjeta (od ukupno 9 područja) na kojima je potrebno unaprijediti uvjete za poduzetničko djelovanje. Osim dvije komponente poduzetničke okoline (infrastruktura i dinamika domaćeg tržišta), sve ostale komponente imaju ocjenu manje od 3 (u rasponu ocjena od 1 do 5). Sve komponente s ocjenama ispod 3 djeluju po svojoj kvaliteti kao prepreke poduzetničkom djelovanju. U svim godinama, pa tako i u 2011. godini najveće prepreke za poduzetničko djelovanje su Vladine politike prema regulatornom okviru, poduzetničko obrazovanje i prijenos rezultata aktivnosti istraživanja i razvoja u sektor malih i srednjih poduzeća (te komponente imaju najniže ocjene).

Rezultate GEM istraživanja potvrđuju i drugi međunarodni istraživački projekti koji analiziraju različite aspekte nacionalnih gospodarstava.

Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2012.-2013.¹⁵ koje priprema i provodi Svjetski gospodarski forum prema rezultatima za 2011. godinu Hrvatsku pozicionira na 81. mjesto od 144 zemlje uključene u istraživanje, što predstavlja pad za 5 mjesta u odnosu na rezultate za 2010. godinu. Od 2002. godine od kada je Hrvatska prvi put uključena u ovo istraživanje, Hrvatska bilježi oscilirajuće kretanje na

¹³ Opći makroekonomski uvjeti uključuju otvorenost nacionalnog gospodarstva, učinkovitost financijskog tržišta, razinu ulaganja u istraživanje i razvoj, dostupnost i razvijenost fizičke infrastrukture, upravljačke kompetencije, fleksibilnost tržišta radne snage i efikasnost pravnih i socijalnih institucija.

¹⁴ Okvir poduzetničkih uvjeta uključuje raspoloživost financijskih resursa za pokretanje poslovnog pothvata, vladine politike i programe za poticanje poduzetničkih pothvata, kvalitetu obrazovanja i treninga za poduzetnike, otvorenost unutarnjeg tržišta i konkurentnost, transfer rezultata istraživanja i razvoja, pristup fizičkoj infrastrukturi, kao i kulturne i društvene norme.

¹⁵ Rezultati se temelje na perceptivnim podacima dobivenim kroz istraživanje mišljenja gospodarstvenika i javno dostupnim statističkim pokazateljima iz 2010. i 2011. godine, a objavljeni su u 2012. godini. Metodologija Svjetskog gospodarskog foruma temelji se na analizi 12 faktora konkurentnosti koji uključuju: institucije, infrastrukturu, makroekonomsku stabilnost, zdravlje i osnovno obrazovanje, visoko obrazovanje, efikasnost tržišta rada, efikasnost tržišta roba, tehnološku spremnost, poslovnu sofisticiranost, inovativnost, veličinu tržišta i financijsko tržište.

ljestvici konkurentnosti do 2005. godine, zatim razdoblja napretka (2005.-2007. godina), a nakon toga (2008. – 2012.) kontinuirano padanje. Rezultati istraživanja za 2011. godinu ukazuju na značajniji pad u infrastrukturi (44. mjesto) i tehnološkoj spremnosti (50.), zabrinjavajuće rezultate vezane uz zdravlje i primarno obrazovanje (60.), dok visoko obrazovanje (56.), efikasnost tržišta rada (114.) i veličina tržišta (71.) stagniraju. Nastavak pogoršanja ranga bilježi razvoj financijskog tržišta (92.), poslovne sofisticiranosti (96.) i institucija (98.). Poboljšanje ranga zabilježeno je kod ocjene efikasnosti tržišta rada (106.), ali ono je i dalje na vrlo niskoj razini¹⁶.

Kao najproblematičnije faktore za poslovanje u Hrvatskoj Izvešće o konkurentnosti identificira: nisku učinkovitost javne uprave, korupciju, nestabilnost politika, porezne stope, restriktivno radno zakonodavstvo, pristup financijskim izvorima, poreznu politiku, te lošu radnu etiku nacionalne radne snage.

Prema rezultatima Izvešća o globalnoj konkurentnosti za 2011. godinu Hrvatska se i dalje nalazi u okruženju zemalja jugoistočne Europe (tablica 13) – Crne Gore (72.), Rumunjske (78.), Bosne i Hercegovine (88.) i Albanije (89.), dok se Makedonija po prvi put nalazi na poziciji ispred Hrvatske (80.).

Tablica 13: Rezultati globalne konkurentnosti za 2011. godinu - Hrvatska i referentne zemlje

Zemlja	Rang 2012. (od 144 zemlje)	Rang 2011. (od 142 zemlje)	Promjena	
Češka	39.	38.	↘	-1
Poljska	41.	41.	→	0
Slovenija	56.	57.	↗	+1
Mađarska	60.	48.	↘	-12
Bugarska	62.	74.	↗	+12
Slovačka	71.	69.	↘	-2
Crna Gora	72.	60.	↘	-12
Rumunjska	78.	77.	↘	-1
Makedonija	80.	79.	↘	-1
Hrvatska	81.	76.	↘	-5
Bosna i Hercegovina	88.	100.	↗	+12
Albanija	89.	78.	↘	-11
Srbija	95.	95.	→	0

Izvor: Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2012.-2013., Svjetski gospodarski forum / Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2012.

¹⁶ "Pad konkurentnosti", Nacionalno vijeće za konkurentnost (priopćenje za medije), Zagreb, 2012.

Transparency International u istraživanju koje mjeri **Indeks percepcije korupcije**¹⁷ potvrđuje korupciju kao značajan problem u funkcioniranju hrvatskog gospodarstva. Indeks percepcije korupcije u 2011. godini mjeri stupanj percepcije korupcije u javnom sektoru i među dužnosnicima u 183 zemalja svijeta (5 zemalja više nego u istraživanju za 2010. godinu). Rezultati Indeksa percepcije korupcije pripremljeni su na temelju 17 ispitivanja koja je provelo 13 neovisnih ustanova, a ispitanici su poslovni ljudi i analitičari. Smatra se da tek u zemljama s ocjenom 5 i višom korupcija ne ugrožava razvoj gospodarstva i društva u cjelini.

Hrvatska je za 2011. godinu prema Indeksu percepcije korupcije Transparency International-a na ljestvici od 0 (potpuna korupcija) do 10 (bez korupcije) ocijenjena s 4, čime je rangirana na 66. mjesto. Najbolji rezultat zemalja u okruženju ima Slovenija (5,9), a nepovoljniju razinu indeksa percepcije korupcije od Hrvatske imaju Bugarska (3,3), Srbija (3,3) i Bosna i Hercegovina (3,2). Hrvatska je u prethodne dvije godine imala ocjenu 4,1, a najvišu vrijednost indeksa ostvarila je 2008. godine – 4,4.

Rezultati mjerenja Indeksa percepcije korupcije ukazuju na potrebu provođenja radikalnijih reformi zakonodavstva, javne uprave i sudstva u Hrvatskoj s ciljem utjecanja na transparentno djelovanje tijela javne vlasti i kreiranja stimulatavnog okruženja za razvoj poduzetničkih aktivnosti.

¹⁷ Indeksom percepcije korupcije ocjenjuju se sve razine rada tijela javne vlasti. Kod većine istraživanja ocjenjuje se koliko sam pravni okvir u nekoj zemlji onemogućava korupciju, a kod nekih se uzima u obzir koliko su pregledni i transparentni procesi izdavanja dokumenata u tijelima javne vlasti. U istraživanjima su ispitanicima između ostalih postavljena pitanja poput: postoje li jasne procedure i sustav nadzora kada se radi o raspodjeli i korištenju javnih sredstava; zloupotrebjavaju li dužnosnici javna sredstva u privatne ili stranačke svrhe; imenuje li Vlada veliki broj dužnosnika izravno.
Izvor: <http://www.transparency.hr/>, preuzeto 5.11.2012.

2. Zakonodavni i institucionalni okvir

Zakonodavni i institucionalni okvir definira:

- distribuciju kompetencija za donošenje *policy* odluka vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća
- implementaciju donešenih odluka na razini državnih institucija (ministarstava i agencija)
- smjer razvoja nacionalnih i regionalnih politika razvoja sektora malih i srednjih poduzeća
- raspoloživost podrške sektoru malih i srednjih poduzeća.

2.1. Distribucija kompetencija za donošenje i implementaciju *policy* odluka

U formuliranju, donošenju i implementaciji *policy* okvira za djelovanje sektora malih i srednjih poduzeća glavni akteri su, sa različitim intenzitetima utjecaja:

- **Ministarstvo poduzetništva i obrta** (www.minpo.hr) nadležno je za kreiranje politika usmjerenih na razvoj malih i srednjih poduzeća i stvaranje povoljnog okruženja za poduzetništvo. Poslove iz segmenta poduzetništva Ministarstvo poduzetništva i obrta preuzelo je od Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva uslijed preustroja ministarstava nakon parlamentarnih izbora u prosincu 2011. godine.
- **Hrvatska banka za obnovu i razvoj – HBOR** (www.hbor.hr) je razvojna i izvozna državna banka čija je osnovna zadaća poticanje gospodarstva putem kreditiranja, osiguravanja izvoza od političkih i komercijalnih rizika, izdavanja garancija i poslovnog savjetovanja.
- **Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije – HAMAG INVEST** (www.hamag.hr) je državna agencija čija je misija razvitak gospodarstva Republike Hrvatske, te stvaranje povoljnog poduzetničkog ozračja i poticanje razvoja poduzetništva. HAMAG INVEST implementira Vladine programe, odobrava jamstva za vraćanje kredita malih i srednjih poduzeća bankama, razvija mrežu konzultanata za malo gospodarstvo, te radi na privlačenju novih investicijskih projekata.
- **Poslovno-inovacijski centar Hrvatske – BICRO d.o.o.** (www.bicro.hr) – poslovno-inovacijska agencija Republike Hrvatske koja djeluje kao središnja ustanova za razvoj i unaprjeđenje inovacijskog i tehnološkog sustava. Misija ove agencije je povezivanje gospodarstva sa znanosti.
- **Hrvatska udruga poslodavaca** (www.hup.hr) – dobrovoljna, neprofitna i neovisna udruga poslodavaca koja štiti i promiče prava svojih članova. Aktivnosti udruge su u područjima radno-socijalnog zakonodavstva, industrijskih odnosa, zaštite privatnog vlasništva, promocije razvoja i uredjenja tržišnih uvjeta poslovanja, jačanja konkurentnosti i povoljne poduzetničke klime.
- **Hrvatska gospodarska komora** (www.hgk.hr) – neprofitno, nevladino udruženje svih aktivnih pravnih osoba (članstvo u HGK je obvezno), a čini ga 98% malih poduzeća, 1,5% srednjih i 0,42% velikih poduzeća. HGK je organiziran u 20 županijskih komora i 17 centara i sektora, od kojih treba istaknuti **Centar za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj** koji za cilj ima stvoriti sinergiju između poduzetnika, HGK i Vlade Republike Hrvatske, kako bi se stvorila što povoljnija poduzetnička klima, potaknuo razvoj gospodarstva i poduzetništva, novog zapošljavanja i oživljavanja područja posebne državne skrbi.
- **Hrvatska obrtnička komora** (www.hok.hr) – samostalna stručno poslovna organizacija obrtnika osnovana radi promicanja, usklađivanja i zastupanja zajedničkih interesa obrtništva. Članstvo u HOK-u je obvezno, a organizacija djeluje kroz 20 područnih komora, 116 udruženja obrtnika, te 18 sekcija i cehova.

- **Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća – CEPOR** (www.cepor.hr) – *think tank*, predstavlja jedinu instituciju u Hrvatskoj čiji je cilj utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. CEPOR je fokusiran na stvaranje stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje.

2.2. Nacionalne i regionalne politike i programi

Aktualne nacionalne i regionalne politike i programi kojima se regulira i potiče sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj su:

- **Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008. do 2012. godine**, iz 2008. godine koji sadrži pregled smjernica za provedbu poticaja za razvoj malog gospodarstva, te utvrđuje ciljeve, mjere i zadatke uključujući i mehanizme provedbe i praćenja aktivnosti i projekata;
- **Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu**, iz veljače 2011. koji sadrži projekte, korisnike, mjere i sredstva poticaja na godišnjoj razini u cilju provedbe Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008. do 2012. godine;
- **Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013.**, iz svibnja 2010. koja utvrđuje razvojne ciljeve usmjerene prema društveno-gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, te smanjenju regionalnih razvojnih nejednakosti;
- **Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013.**, iz 2010. godine;
- **Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014.**, iz 2010. godine;
- **Strategija razvoja klastera u Republici Hrvatskoj 2011.-2020.**, iz 2011. godine;
- **Program mjera za pojednostavljenje poslovanja subjekata malog gospodarstva, iz 2010.** godine čiji su ciljevi zaštita tržišta od nelojalne konkurencije i uvoza roba nepoznatog podrijetla, borba protiv sive ekonomije i unapređivanje elektroničkog poslovanja;
- **Smjernice za kratkoročni razvoj obrtništva 2011.-2012. godina**, iz 2010. godine.

Programi i politike relevantne za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj trebaju biti usklađene sa **Small Business Act of Europe**¹⁸ iz 2008. godine, kojim je Europska unija dala smjernice za uvažavanje središnje uloge malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu Europske unije. Hrvatska može pratiti odstupanja od očekivanja koja su definirana u *Small Business Act of Europe* kroz dvije evaluacije: SBA Fact Sheet i SME Policy Index:

SBA Fact Sheet 2012¹⁹ za Hrvatsku – *godišnje izvješće EU koje analizira promjene u trendovima u okruženju i regulatornom okviru na nacionalnoj razini za sektor malih i srednjih poduzeća* pokazuje kako Hrvatska, unatoč značajnom napretku koji je postigla u proteklih 5 godina, još uvijek značajno zaostaje za zemljama članicama EU u kvaliteti poduzetničke okoline. Hrvatska dostiže EU u samo dva područja, a to su **Agilnost uprave** i **Pristup financijskim sredstvima**. U odnosu na prethodno izvješće, napredak je ostvaren u području **Vještina i inovacija, Internacionalizacije i Pristupa financijskim sredstvima**. Najviše prostora za poboljšanje postoji u području percepcije poduzetništva u društvu. Bolji *image* poduzetnika u hrvatskom društvu otvara prostor za povećanje broja građana koji su spremni preuzeti rizik i pokrenuti poduzetnički pothvat.

¹⁸ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm, 15.11.2012.

¹⁹ Područja analize SBA Fact Sheet izvješća su: Poduzetništvo, Druga šansa, Think Small First, Agilnost uprave, Državna pomoć i javna nabava, Pristup financijskim sredstvima, Jedinствeno tržište, Vještine i inovacije, Okruženje i Internacionalizacija.

SME Policy Index prati implementaciju *Small Business Act for Europe* kroz 108 indikatora koji pružaju okvir za procjenu nacionalnih politika za mala i srednja poduzeća, a temelje se na principima *Small Business Act*-a. U listopadu 2012. objavljeno je preliminarno izvješće za 8 zemalja Jugoistočne Europe (Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Kosovo, Makedoniju, Srbiju i Hrvatsku i Tursku), a odnosi se na procjenu promjena politika u razdoblju od 2009.-2011. godine.

U ovoj grupi zemalja, Hrvatska se, uz Srbiju i Tursku, smatra liderom promjena politika vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća, međutim izvješće identificira i područja koja zahtijevaju značajnije promjene, a to su daljnje unaprjeđenje regulatornog okvira za mala i srednja poduzeća, unaprjeđenje poslovnog okruženja, pojednostavljenje stečajnog postupka, jača podrška razvoju fondova rizičnog kapitala i drugih netradicionalnih izvora financiranja malih i srednjih poduzeća te podrška razvoju inovativnih i na znanju utemeljenih poduzeća.

GEM projekt i u 2011. godini identificira nedostatak konzistentnih Vladinih politika vezanih uz problematiku malih i srednjih poduzeća, kao jednu od najvećih prepreka za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća (tablica 14).

Tablica 14: Ocjena Vladinih politika u 2010. i 2011. godini

	2010.		2011.	
	Prosjek	Hrvatska	Prosjek	Hrvatska
Politike potpore poduzetničkoj aktivnosti	2,51	2,27	2,48	2,07
Politike prema regulatornom okviru	2,34	1,96	2,38	1,84

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012 (2011)

Niske ocjene politika potpore poduzetničkoj aktivnosti (2,07), kao i politika prema regulatornom okviru (1,84), čak i u odnosu na prethodnu, 2010. godinu, pokazuju kako se u području razvijanja konzistentnih politika fokusiranih na sektor malih i srednjih poduzeća čini premalo i presporo.

Izvješće Procjena učinaka pristupanja Europskoj uniji na malo i srednje poduzetništvo u Republici Hrvatskoj²⁰

U sklopu projekta tehničke pomoći „Poboljšanje administrativne učinkovitosti na nacionalnoj razini“ financiranom u okviru programa Europske unije za Hrvatsku, IPA IIIc Regionalna konkurentnost 2007-2011, izrađeno je izvješće Procjena učinaka pristupanja Europskoj uniji na malo i srednje poduzetništvo u Republici Hrvatskoj.

Cilj Izvješća je procjenom učinaka pružiti poduzetnicima informacije o tome što ih očekuje nakon ulaska u Europsku uniju kao i kreatorima politika vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća kako bi na osnovu tih informacija mogli osigurati odgovarajuće mjere i poticaje.

Temeljem provedene studije zaključeno je da će se posljedice pristupanja osjećati progresivno i najvećim dijelom srednjoročno te će nesigurnost oko utjecaja ulaska potrajati neko vrijeme. Studija

²⁰ „Procjena učinaka pristupanja Europskoj uniji na malo i srednje poduzetništvo u Republici Hrvatskoj“ – publikacija izdana u okviru EU projekta Poboljšanje administrativne učinkovitosti na nacionalnoj razini, Ministarstvo gospodarstva rada i poduzetništva, 2012.

procjenjuje da će učinak ulaska na većinu malih i srednjih poduzeća biti neutralan ili pozitivan. Također, studija identificira potrebu za mjerama kojima bi se povećao broj malih i srednjih poduzeća na koje bi ulazak imao pozitivan učinak, odnosno kako bi se smanjio utjecaj rasta konkurencije na hrvatska poduzeća nakon ulaska u EU.

U Izvješću su identificirana tri ključna područja u koja bi se trebala usmjeriti podrška:

- Unaprjeđenje poslovanja malih i srednjih poduzeća s ciljem jačanja kvalitete i produktivnosti, te poboljšanja konkurentnosti kroz financijsku i savjetodavnu podršku poduzetnicima;
- Strateški marketing sektora malih i srednjih poduzeća s ciljem ulaska na nova ili neistražena tržišta EU;
- Unaprjeđenje poslovnog okruženja.

Preporuke usmjerene na poduzetnike odnose se na što bolju pripremljenost za ulazak Hrvatske u EU, kroz informiranje, udovoljavanje tehničkim i ekološkim standardima koje zahtjeva europske tržište, širenje proizvodnje, unaprjeđenje kvalitete proizvoda, jačanje produktivnosti te smanjenje cijena.

2.3. Regulatorno okruženje

Regulatorni okvir za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj čine sljedeći zakoni:

- Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, 63/07, 53/12)
- Zakon o državnim potporama (NN 140/05) i Zakon o izmjeni Zakona o državnim potporama (NN 49/11)
- Zakon o trgovačkim društvima (NN 111/93, 34/99, 121/99/, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11, 111/12)
- Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09)
- Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja (NN 111/12)
- Zakon o deviznom poslovanju (NN 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 133/09, 153/09, 145/10)
- Zakon o platnom prometu u zemlji (NN 133/09)
- Zakon o koncesijama (NN 89/92, 125/08)
- Zakon o tržištu kapitala (NN 88/08, 146/08, 74/09)
- Zakon o obrtu (NN 73/93, 90/96, 102/98, 64/01, 71/01, 49/03, 68/07, 79/07; 40/10)
- Zakon o trgovini (NN 87/08, 96/08, 116/08, 76/09, 114/11)
- Zakon o sudskom registru (NN 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11)
- Zakon o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NN 98/94, 58/07, 72/07, 80/07, 45/09)
- Zakon o uslugama (NN 80/011)

U procesima investiranja relevantni su sljedeći zakoni:

- Zakon o slobodnim zonama (NN 50A/91, 44/96, 92/05, 85/08)
- Zakon o javno-privatnom partnerstvu (NN 129/08, 78/12)
- Zakon o računovodstvu (NN 109/07)
- Zakon o reviziji (NN 146/05, 139/08)
- Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 122/03, 79/09)
- Zakon o javnoj nabavi (NN 110/07, 125/08, 90/11)
- Zakon o zaštiti okoliša (NN 110/07)
- Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11, 50/12, 55/12)
- Zakon o radu (NN 149/09, 61/11, 82/12)
- Zakon o zaštiti potrošača (NN 79/07, 125/07, 79/09, 89/09, 133/09, 78/12)
- Stečajni zakon (NN 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 82/06, 116/10, 25/12)
- Ovršni zakon (NN 139/10, 112/12)
- Zakon o rokovima ispunjenja novčanih obveza (NN 125/11)

Regulativu poreznog sustava čine sljedeći zakoni:

- Opći porezni zakon (NN 147/08, 18/11)
- Zakon o doprinosima (NN 84/08, 152/08, 94/09, 18/11)
- Zakon o porezu na dobit (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10)
- Pravilnik o porezu na dobit (NN 95/05, 133/07, 156/08, 146/09, 123/10)
- Zakon o porezu na dohodak (NN 177/04, 73/08, 80/10)
- Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 127/00, 86/01, 48/04, 82/04, 90/05, 76/07, 87/09, 94/09)
- Pravilnik o porezu na dodanu vrijednost (NN 149/09, 89/11)
- Zakon o porezu na promet nekretnina (NN 69/97, 26/00, 127/00, 153/02, 22/11)
- Zakon o trošarinama (NN 83/09, 111/12)

Temeljni zakoni carinskoga sustava su:

- Carinski zakon (NN 78/99, 94/99, 117/99, 73/00, 92/01, 47/03, 140/05, 138/06, 60/08, 45/09, 56/10)
- Zakon o carinskoj tarifi (NN 61/00, 117/00, 119/00, 146/08)

U 2011. godini, dužina i kompleksnost regulatornih procedura ostaju i dalje najveće prepreke u pokretanju poslovnih aktivnosti prema izvješćima GEM-a, *Doing Business* i Izvješća o globalnoj konkurentnosti. Navedene prepreke potiču domino-efekt u drugim sferama poslovnih aktivnosti, poput rasta korupcije.

Istraživanje Svjetske banke, *Doing Business* za 2011. godinu, također pokazuje kako se ništa ne događa u poboljšanju kvalitete regulatornog okruženja u Hrvatskoj (od 183 zemlje uključene u istraživanje, Hrvatska je u 2011. godini zauzela 80. mjesto, dok je u 2010. godini bila na 79. mjestu). Negativan trend vidljiv je i u ostalim promatranim pokazateljima: propisi za otvaranje poduzeća, ishođenje građevinskih dozvola, zaštita investitora, plaćanje poreza, izvršavanje ugovora, dok je napredak ostvaren u pristupu električnoj energiji i pristupu kreditnim sredstvima.

U tablici 15 dan je pregled pokazatelja regulatornog okruženja za Hrvatsku, prema istraživanju *Doing Business*, u odnosu na najbolje rangirane zemlje, te susjednu Sloveniju.

Tablica 15: Pregled odabranih pokazatelja kvalitete regulatorne okoline prema istraživanju *Doing Business* za 2011. godinu

Regulatorno područje	Pokazatelj			
	Hrvatska	Najbolji indikator (zemlja)	EU (prosjeak)	Slovenija
Propisi za otvaranje poduzeća				
Broj procedura	6	Novi Zeland 1	6	2
Vrijeme (dani)	7	1	14	6
Trošak (% dohotka per capita)	8.6	0.4	5.1	0.0
Minimalni kapital (% dohotka per capita)	13.8	0.0	15.9	43.6
Plaćanje poreza				
Broj plaćanja godišnje	17	Kanada 8	17	22
Vrijeme (broj sati godišnje)	196	131	208	260
Porez na dobit (% od bruto dobiti)	11.5	9.3	-	14.1
Porez na dohodak i doprinosi (%)	19.4	12.6	-	18.2
Drugi porezi (%)	1.5	6.8	-	2.4
Ukupno porezno opterećenje (% dobiti)	32.3	28.8	43.4	34.7
Izvršavanje ugovora				
Broj procedura	38	Luksemburg 26	32	32
Vrijeme (dani)	561	321	556	1290
Trošak (% od duga)	13.8	9.7	20.6	12.7
Rješavanje insolventnosti (bankrot)				
Vrijeme rješavanja insolventnosti (godine)	3.1	Japan 0.6	2.0	2.0
Trošak insolventnosti (% od imovine)	15.0	4	10	4
Stopa „spašene vrijednosti“	29.7	92.7	60.6	51.1

Izvor: *Doing Business in 2012, Croatia – Country Profile, The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank*

Prema istraživanju *Doing Business* za 2011. godinu, Hrvatska je lošije pozicionirana prema kriteriju složenosti regulatornog okvira za pokretanje poduzeća, mjerenog brojem procedura potrebnih za registraciju poduzeća, brojem dana potrebnih za registraciju poduzeća, troškom registracije i potrebnim minimalnim kapitalom za osnivanje poduzeća. Hrvatska je u 2011. godini pozicionirana na 67. mjestu, dok je godinu dana ranije bila na 57. mjestu. Razlog ovakve pozicije ponajprije leži u činjenici kako se 2011. godine u ovom području - propisa za otvaranje poduzeća nije ništa promijenilo u odnosu na prošlu godinu, dok su ostale promatrane zemlje, pa i zemlje u okruženju, smanjile broj procedura potrebnih za otvaranje i registraciju poduzeća. Tako je primjerice u Albaniji potrebno 5 dana za registraciju poduzeća i zahtjeva 5 procedura, dok je u Mađarskoj potrebno 4 dana i zahtjeva 4 procedure.

U kategoriji *Plaćanje poreza*, Hrvatska je jednako pozicionirana i u 2010., kao i u 2011. godini - na 30. mjestu (*Doing Business 2011*). Najbolju ocjenu u 2011. godini, prema ovom pokazatelju, ima Kanada, gdje se godišnje plaća 8 poreza i potreban je 131 sat za pripremu i plaćanje poreza (mjereno brojem sati godišnje). Među europskim primjerima dobre prakse treba istaknuti Norvešku, koja ima samo 4 poreza godišnje, te Luksemburg gdje je potrebno tek 59 sati za pripremu i plaćanje poreza.

U Hrvatskoj ukupno porezno opterećenje poduzetnika u 2011. godini iznosi 32,3%, a potrebno je 196 sati za pripremu i plaćanje poreza.

Glavna porezna opterećenja za poduzeća u Hrvatskoj su porez na dodanu vrijednost, porez na dohodak, porez na dobit, te prihod lokalnih zajednica (općina i gradova) – prirez (tablica 16).

Tablica 16: Porezi u Hrvatskoj

Vrsta poreza	Porezni obveznik	Porezna osnovica	Porezna stopa
POREZ NA DODANU VRIJEDNOST	Fizička i pravna osoba (poduzetnik) koja isporučuje dobra ili obavlja usluge	Naknada za isporučena dobra ili obavljene usluge	0%
			10%
POREZ NA DOHODAK	Fizička osoba koja ostvaruje oporezivi dohodak		25%
			12%
			40%
POREZ NA DOBIT	Društva i druge pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnost s ciljem stjecanja dobiti	Dobit (razlika između prihoda i rashoda)	20% 0% za reinvestiranu dobit 12% za isplate dobiti i dividendi
PRIREZ	Porez na dohodak poreznih obveznika	Porez na dohodak	Općina: do 10% Grad s populacijom manjom od 30.000: do 12% Grad s populacijom većom od 30.000: do 15% Grad Zagreb: do 30%

Izvor: Porezni sustav Republike Hrvatske, www.porezna-uprava.hr, 2012.

3. Pristup financijskim sredstvima

Osnovne izvore financijske podrške razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj čine: bankarski sektor, kreditne unije, fondovi rizičnog kapitala, neformalni oblici financiranja (poslovni anđeli) i Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija.

Rezultati GEM istraživanja od 2002. do 2011. godine ukazuju da je pristup financijskim sredstvima u svim godinama više prepreka nego poticaj (jer je ocjena te komponente poduzetničke okoline ispod 3). Ujedno, mala i srednja poduzeća su značajnije usmjerena na tradicionalne izvore financiranja (bankarske kredite). Slabija usmjerenost na netradicionalne izvore financiranja (fondovi rizičnog kapitala i poslovni anđeli) povezana je i s ograničenosti ponude takvih izvora na hrvatskom financijskom tržištu. Percepcija o raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2010. godini bila je iznad prosjeka zemalja uključenih u GEM istraživanje (2,42 u odnosu na prosjek GEM zemalja: 2,39), dok se u 2011. godini percepcija pogoršava i pada ispod prosjeka GEM zemalja (2,26 u odnosu na 2,44 - prosjek GEM zemalja, tablica 17). Najveću ocjenu raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2011. godini ima Švicarska: 3,50.

Tablica 17: Percepcija raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2010. i 2011. godini

	Ocjena 5 pokazuje:	2010.		2011.	
		Prosjek	Hrvatska	Prosjek	Hrvatska
Financijska podrška	Postoji dovoljno dioničkih fondova, financiranja dugova, vladinih subvencija, privatnih investitora, fondova rizičnog kapitala; dostupnost inicijalne javne ponude dionica (IPO)	2,39	2,42	2,44	2,26

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012 (2011)

Uz informacije o pristupu financijskim sredstvima koje daje GEM istraživanje, komplementarne su informacije o kreditnom tržištu, zaštiti investitora i registracije vlasništva koje daje istraživanje Svjetske banke *Doing Business* (tablica 18).

Tablica 18: Pregled pokazatelja kvalitete regulatorne okoline iz istraživanja *Doing Business*, koji se odnose na tržište kredita za 2012. godinu

Regulatorno područje	Pokazatelj			
	Hrvatska	Najbolji indikator (zemlja)	EU (prosjek)	Slovenija
Tržište kredita				
Indeks snage zakonskih prava (0-10)	6	Velika Britanija 10	7	4
Indeks dubine kreditnih informacija (0-6)	5	6	4	4
Pokrivenost javnog registra (% odraslih)	0	0	16.8	3.3
Pokrivenost privatnog registra (% odraslih)			50	100,0
Registracija vlasništva				
Broj procedura	5	Novi Zeland 2	5	5
Vrijeme (dani)	104	2	32	110
Troškovi (% vrijednosti imovine)	5.0	0.1	4.8	2,0
Zaštita investitora				
Indeks otkrivanja podataka (0-10)	1	Novi Zeland 10	6	3

Indeks se kreće u rasponu od 0-10 gdje najviša vrijednost označava visoku razinu transparentnosti korporativnog upravljanja te obuhvaća 5 aspekata transparentnosti korporativnog upravljanja.

Izvor: *Doing Business 2012, Croatia – Country Profile, International Bank for Reconstruction and Development /World Bank*

Doing Business istraživanje *Tržište kredita* analizira kroz sljedeće kriterije: indeks snage zakonskih prava, indeks dubine kreditnih informacija i pokrivenost javnog registra. Prema ovim kriterijima Svjetska banka u istraživanju iz 2012. godine Hrvatsku pozicionira na 48. mjesto od 183 zemlje koje su sudjelovale u istraživanju. Na ljestvici od 1-10 ocjenom 6 vrednovana je zaštita interesa kreditora i dužnika kroz zakonodavni okvir u Hrvatskoj (što je niže od prosječne ocjene EU zemalja: 7, ali više od ocjene 4 koliko je zaštita interesa kreditora i dužnika kroz zakonodavni okvir vrednovana u Sloveniji). Dubina kreditnih informacija vrednovana je ocjenom 5, na ljestvici od 0-6, što je više od ocjene 4 koliko iznosi prosjek EU zemalja i ocjena dubine kreditnih informacija u Sloveniji. U Velikoj Britaniji, koja je rangirana na 1. mjestu u području *Tržišta kredita*, interesi kreditora i dužnika u potpunosti su zaštićeni kvalitetnim zakonodavnim okvirom (ocjena 10), a uz visoku transparentnost kreditnih informacija (ocjena 6).

Kompliciranost registracije vlasništva vrednovana je kroz tri kriterija: broj potrebnih procedura za registraciju vlasništva, potrebno vrijeme i troškove registracije, u postotnom iznosu u odnosu na vrijednost imovine. U usporedbi s prosjekom EU Hrvatska ima jednak broj procedura (5) i trošak registracije, ali je vrijeme potrebno za registraciju vlasništva značajno duže (104 dana u Hrvatskoj, u odnosu na 32 dana što predstavlja prosjek EU).

3.1. Banke

Tržište bankarskih kredita i usluga u Hrvatskoj namijenjenih malim i srednjim poduzećima vrlo je razvijeno. Gotovo sve banke nude kredite malim i srednjim poduzećima u širokoj paleti proizvoda i usluga: krediti za turističke usluge, za mlade, za žene, za nove tehnologije, za branitelje, za izvoz, za investicije, za obrtna sredstva, za početnike i dr. Na osnovi pregleda i analize ponude financijskih proizvoda namijenjenih malim i srednjim poduzećima, mogu se uočiti sljedeći uvjeti financiranja:

Dugoročni krediti

Iznos: do 250.000 EUR (ovisno o kreditnoj sposobnosti i namjeni)
Trajanje: do 25 godina
Početak: do 36 mjeseci
Kamata: dogovorna, do 6%
Osiguranje: 1:1 -1:1,5; mjenice, zadužnice, depoziti

Kratkoročni krediti

Iznos: od 2.500 EUR, ovisno o kreditnoj sposobnosti klijenta
Trajanje: do 12 mjeseci
Kamata: dogovorna
Osiguranje: depozit, zalag komisionih plasmana, zalag vrijednosnih papira, mjenice, zadužnice

Tablica 19 prikazuje uvjete dodjele dugoročnih i kratkoročnih financijskih sredstava malim i srednjim poduzećima prema ponudi najvećih banaka u Hrvatskoj.

Tablica 19: Uvjeti financiranja malih i srednjih poduzeća prema ponudi najvećih banaka u Hrvatskoj²¹

	Zagrebačka banka d.d.	Privredna banka Zagreb, d.d. i HBOR	Erste Steiermarkische Bank d.d.	Hypo-Alpe-Adria Bank d.d.
Dugoročni krediti				
Iznos	5.000 EUR – 250.000 EUR	75% vrijednosti investicije, najviše do 8.000.000,00 kn	ovisno o bonitetu	do 70% ukupne vrijednosti investicije
Vlastito učešće	najmanje 25% kredita	-	-	-
Trajanje	do 25 godina	do 10 godina uključujući početak	3 - 15 godina	10 – 15 godina
Početak	do 12 mjeseci	do 2 godine	12 - 24 mjeseci	1 – 3 godine
Kamata	dogovorna	godišnja fiksna, 2%, 4% ili 6%	dogovorno	ovisno o ratama
Osiguranje	1:1,5	1:1,5, ostali instrumenti po ocjeni Banke i HBORa	1:1 - 1:1,5	Mjenice, zadužnice, depoziti, izvadak zemljišne knjige, posjedovni list, procjena vrijednosti nekretnine
Kratkoročni krediti				
Iznos	ovisno o kreditnoj sposobnosti klijenta		ovisno o bonitetu	Ovisno o bonitetu
Trajanje	do 12 mjeseci	do 12 mjeseci	do 12 mjeseci	do 12 mjeseci
Kamata	dogovorna	dogovorna	dogovorna	Ovisno o ratama, dogovorna
Osiguranje	1:1	1:1,5, ostali instrumenti po ocjeni Banke i HBORa	depozit, zalag komisionih plasmana, zalag vrijednosnih papira	Mjenice, zadužnice, depoziti, izvadak zemljišne knjige, posjedovni list, procjena vrijednosti nekretnine

Izvor: web stranice banaka – Zagrebačka banka d.d., Privredna banka d.d., Erste Steiermarkische Bank d.d. i Hypo Alpe Adria Bank d.d., 10.11.2012.

²¹ Analiza ponude financijskih proizvoda za mala i srednja poduzeća napravljena je na temelju ponude oglašene u studenom 2012. na internet stranicama sljedećih banaka:

Zagrebačka banka d.d. - (kredit u suradnji s Europskom investicijskom bankom, kredit za projektno financiranje, kredit za razvoj turističke djelatnosti, kredit za financiranje investicijskih radova i popravaka stambenih zgrada, kredit iz programa Senior, kredit iz programa Početnik, kredit za razvoj maslinarstva, kredit za razvoj vinarstva i vinogradarstva, kredit za financiranje solarnih sustava za proizvodnju električne i toplinske energije – Zeleni kredit) – dugoročni krediti: http://www.zaba.hr/home/wps/wcm/connect/zaba_hr/zabapublic/poduzetnici/financiranje/investicije/ (Početnik, pdf.); kratkoročni krediti: http://www.zaba.hr/home/wps/wcm/connect/zaba_hr/zabapublic/poduzetnici/financiranje/obrotna+sredstva/ (Kredit za poslovno financiranje, pdf.)

Privredna banka Zagreb, d.d. - (posebni kreditni programi za male i srednje poduzetnike i obrtnike – kreditni programi s HBORom) – dugoročni krediti: <http://www.pbz.hr/Default.aspx?art=2727> (pdf); kratkoročni krediti: <http://www.pbz.hr/Default.aspx?sec=188>

Erste Steiermarkische Bank d.d. - dugoročni krediti: http://www.erstebank.hr/hr/Poslovni_subjekti/Mali_poduzetnici/Dugorocno_financiranje (investicijski krediti, krediti za trajna obrtna sredstva, krediti za građevinske poslove, krediti pokriveni novčanom depozitom, turistički krediti); kratkoročni krediti: http://www.erstebank.hr/hr/Poslovni_subjekti/Mali_poduzetnici/Kratkorocno_financiranje (okvirni krediti, revolving krediti, kredit za obrtna sredstva, kratkoročni limit, krediti pokriveni novčanom depozitom ili zalogom, kredit za financiranje izvoza)

Hypo-Alpe-Adria Bank d.d. – dugoročni krediti: http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/pages/tvrtke-krediti_i_financiranje-vrste_financiranja-739 ; kratkoročni krediti: http://www.hypo-alpe-adria.hr/home.nsf/pages/tvrtke-krediti_i_financiranje-vrste_financiranja-739

Prema Godišnjem izvješću²² Hrvatske narodne banke u 2011. godini bankarski sektor plasirao je 291.724,5 milijuna kuna od čega je plasman prema trgovačkim društvima iznosio 122.936,1 milijuna kuna ili 42,1% ukupnog plasmana. Za razliku od 2010. godine²³, kada je ukupan plasman bankarskog sektora iznosio 274.954,2 milijuna kuna, a plasman prema trgovačkim društvima 109.234,6 milijuna kuna, u 2011. godini zabilježeno je povećanje plasmana bankarskog sektora prema trgovačkim društvima za 2,4%. Najveći dio ukupnog plasmana kredita u 2011. godini usmjeren je ka stanovništvu (43,9%), dok je prema državnim jedinicama plasirano 10,8% ukupnog kreditnog plasmana. Kao i u 2010. godini, najveći dio kredita trgovačkim društvima iskorišten je za financiranje obrtnih sredstava i održavanje likvidnosti, međutim navedeni podaci ne uključuju prikaz plasmana kredita po veličini poduzeća.

3.2. Mikrofinanciranje i kreditne unije

Mikrofinanciranje, za razliku od standardnih modela financiranja, obuhvaća kreditiranje i pružanje osnovnih financijskih usluga uz vrlo fleksibilne uvjete i odredbe koji omogućuju klijentima prevladavanje nedostataka tradicionalnih jamstava (kao što su nekretnine i jamci) te edukaciju i mentoriranje.

Nositelji usluga mikrokreditiranja u Hrvatskoj su kreditne unije koje su **Zakonom o kreditnim unijama**²⁴ kao novi organizacijski oblik zamijenile štedno-kreditne zadruge. Niz ograničenja rezultiralo je ozbiljnim smanjenjem broja preoblikovanih štedno-kreditnih zadruga u kreditne unije. Ograničenje teritorijalnog načela po kojem je prebivanje na području iste jedinice područne (regionalne) samouprave uvjet za članstvo u kreditnoj uniji gotovo je prepolovilo članstvo u kreditnim unijama, čime su prepolovljena i depozitna i kreditna sredstva potrebna za poslovanje. Ukinuto je i obavljanje platnog prometa, a kreditiranje je omogućeno samo fizičkim osobama i obrtnicima.

Od 124 štedno kreditne zadruge, prema Godišnjem izvješću Hrvatske narodne banke, u 2011. godini djelovale su 22 kreditne unije s imovinom u iznosu od 569,17 milijuna kuna²⁵. U postupku likvidacije u 2011. godini nalazi se 10 kreditnih unija, a nad jednom se provodi stečaj.

Prema podacima Hrvatske udruge kreditnih unija, članice Udruge²⁶ plasirale su u 2011. godini 4.868 kredita u ukupnom iznosu od 156.253.936 kn, što predstavlja povećanje plasmana od 88% u odnosu na 2010. godinu kada je plasirano 4.065 kredita u ukupnoj vrijednosti od 82.939.717 kn (tablica 20). U 2010. godini kreditne unije plasirale su manji broj kredita u odnosu na 2009. godinu za 6,5%. Prosječan iznos dodijeljenog kredita kreditnih unija u Hrvatskoj u 2009. godini je 21.400 kn, u 2010. godini 20.403 kn, a u 2011. godini 32.098 kn, što ukazuje na usmjerenost kreditnih unija i značajnu ulogu u financiranju razvoja mikro poduzeća.

22 „Godišnje izvješće 2011.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2012., str. 64. U Godišnjem izvješću HNB-a prikazani su podaci o ukupnom plasmanu kreditna prema trgovačkim društvima, bez posebnog prikaza plasmana s obzirom na veličinu poduzeća.

23 „Godišnje izvješće 2010.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2011., str. 70-71.

24 Narodne novine, br. 141/2006, 25/2009, 90/2011

25 <http://www.hnb.hr/publikac/godisnje/2011/h-god-2011.pdf>, str. 29-30.

26 ABC Kreditna unija Sisak, Kreditna unija Apoen Valpovo, Kreditna unija Deponent Zagreb, Kreditna unija Dukat Viškovo, GAMA Kreditna unija Zagreb, Kreditna unija Kod Sata Sisak, Kreditna unija Libertina Čakovec, Kreditna unija Noa Osijek, Zagorska Kreditna unija Zabok, KU Jamstvo Županija

Tablica 20: Plasirani krediti u kreditnim unijama – članicama Hrvatske udruge kreditnih unija u 2009., 2010. i 2011. godini (kn)

Naziv kreditne unije	2009.			2010.			2011.		
	Broj kredita	Iznos kredita	Prosječni iznos kredita	Broj kredita	Iznos kredita	Prosječni iznos kredita	Broj kredita	Iznos kredita	Prosječni iznos kredita
ABC KU Sisak	694	14.202.039	20.464	636	11.357.000	17.857	633	15.750.658	24.883
KU Apoen Valpovo	678	6.575.000	9.698	755	6.960.968	9.220	733	8.533.000	11.641
KU Deponent Zagreb	319	11.412.445	35.776	245	8.944.287	36.507	237	8.403.242	35.457
KU Dukat Viškovo	197	2.955.000	15.000	215	3.225.000	15.000	296	6.620.000	22.365
GAMA KU Zagreb	894	11.042.000	12.351	929	7.928.000	8.534	401	43.078.000	107.426
KU Kod Sata Sisak	288	2.448.000	8.500	315	2.677.500	8.500	452	3.374.779	7.466
KU Libertina Čakovec	338	8.101.343	23.969	329	9.772.441	29.704	291	10.690.500	36.737
KU Noa Osijek	154	6.569.315	42.658	131	4.988.513	38.080	190	5.840.788	30.741
Zagorska KU Zabok	581	25.358.199	43.646	510	27.086.008	53.110	299	18.105.394	60.553
KU Jamstvo Županija	-	-	-	-	-	-	1.336	35.857.575	26.840
Ukupno	4.143	88.663.341	21.401	4.065	82.939.717	20.403	4.868	156.253.936	32.098

Izvor: Hrvatska udruga kreditnih unija, 2012.

Usporedba modela mikrofinanciranja u Hrvatskoj s najboljom međunarodnom praksom razvijenom u posljednja tri desetljeća ukazuje na nerazvijenost mikrofinanciranja u Hrvatskoj u odnosu na razvijena financijska tržišta u kojima djeluje široki spektar institucija dok je u Hrvatskoj prisutan tek ograničen broj institucija, uglavnom banaka i kreditnih unija s ograničenim opsegom proizvoda za mala i srednja poduzeća²⁷. Ciljno tržište za usluge mikrofinanciranja su mikro poduzeća, samozaposlene i nezaposlene osobe za koje ograničen pristup sredstvima financiranja predstavlja visoku barijeru za realizaciju poduzetničkih aktivnosti.

Istraživanje²⁸ o stanju mikrofinanciranja u Hrvatskoj koje je 2010. godine proveo CEPOR ukazalo je na sljedeće probleme:

- nedostatak garancija za kredite (60%)
- neadekvatna ponuda bankovnih proizvoda i usluga (53%)
- zahtjevna kreditna dokumentacija (46%)
- previsoka kamatna stopa (34%)
- neinformiranost korisnika o financijskim proizvodima (26%).

U inicijativi Hrvatske udruge kreditnih unija za promjene Zakona o kreditnim unijama, težište je na odredbama Zakona koje se odnose na načela osnivanja kreditnih unija, vrste aktivnosti/usluga (platni promet), članstvo, osiguranje štednih uloga odnosno depozita te na novčanim sredstvima i depozitima kreditnih unija u kreditnim institucijama.²⁹

27 Korynski, P.: „Mikrofinanciranje u Hrvatskoj: Rezultati istraživanja“, CEPOR, 2010.

28 U 2010. godini u organizaciji Hrvatske banke za obnovu i razvitak – HBORa i Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća – CEPORa održano je Savjetovanje o mikrofinanciranju. Tijekom Savjetovanja provedena je anketa među sudionicima čiji je cilj bio prikupiti mišljenja o trenutnoj primjeni i mogućnostima mikrofinanciranja u Hrvatskoj. Anketiranju je pristupilo 85% od 300 sudionika savjetovanja, od kojih je 22% predstavnika banaka, 13% državnih službenika, 7% članova akademske zajednice i studenata, 4% stručnjaka za ekonomski razvoj, 28% predstavnika poduzetničkih potpornih institucija i 26% ostalih sudionika.

29 http://www.hukreditneunije.hr/dokumenti/Kreditne_unije_u_RH.pdf str. 2.

3.3. Fondovi rizičnog kapitala³⁰

U 2011. godini započeli su sa radom fondovi za gospodarsku suradnju – hrvatska inačica fondova rizičnog kapitala koji predstavljaju javno-privatno partnerstvo između Vlade Republike Hrvatske i privatnog sektora kojeg sačinjavaju veliki institucionalni investitori poput mirovinskih fondova, banaka, osiguravajućih društava i velikih hrvatskih tvrtki. Cilj projekta je, s jedne strane, potaknuti razvoj fondova rizičnog kapitala u Hrvatskoj, a sa druge strane stimulacija hrvatskom gospodarstvu kroz omogućavanje pristupa dodatnom izvoru dugoročnog kapitala. Osnivanjem fondova za gospodarsku suradnju plan je države dokapitalizirati ulaganja privatnih investitora sa iznosima između 75 i 300 milijuna kuna po fondu. U 2011. godini Ministarstvo poduzetništva i obrta je u fondove za gospodarsku suradnju uplatilo 170 milijuna kuna.

Kroz ovaj projekt hrvatskim će poduzećima biti na raspolaganju dvije milijarde kuna u idućih pet godina i to kroz sljedeće fondove:

- Alternative Private Equity FGS (600 milijuna kuna)
- Honestas FGS (155 milijuna kuna)
- Nexus FGS (380 milijuna kuna)
- Quaestus Private Equity Kapital II (525 milijuna kuna)
- Prosperus FGS (340 milijuna kuna)

Kako ulaganje fondova rizičnog kapitala podrazumijeva ulazak u vlasničku strukturu, procedura vezana uz analizu i odobrenje financiranja je izuzetno kompleksna te traje dosta duže u usporedbi s ostalim oblicima financiranja (u prosjeku šest do devet mjeseci). Iz spomenutih razloga prva investicija fondova za gospodarsku suradnju dogodila se tek krajem 2011. godine kada je fond Nexus FGS uložio 40 milijuna kuna u projekt izgradnje podatkovnog centra (IT sektor).

Ovaj vid financiranja nije usmjeren na male tvrtke zbog nekoliko razloga³¹:

- osnivači fondova neće financirati projekte ispod 100.000 EUR zbog smanjene isplativosti;
- analiza i dubinsko snimanje svake tvrtke stoji najmanje 25.000 EUR, neovisno o veličini;
- poslovna politika usmjerava upravljanje na najviše do 10 projekata.

Tijekom 2011. godine Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija (HVCA) koja okuplja hrvatske fondove rizičnog kapitala nastavila je sa promocijom ovog oblika financiranja. U zajedničkoj organizaciji sa Hrvatskom gospodarskom komorom (HGK) održan je čitav niz seminara za poduzetnike u cijeloj Hrvatskoj pod nazivom „*Kako financirati poslovanje fondovima rizičnog kapitala?*“. Uz to je izdana i posebna brošura koja predstavlja prvu službenu publikaciju na temu fondova rizičnog

30 Pojam „rizični kapital“ se u zakonskoj regulativi prvi puta pojavljuje 2006. godine - Zakon o investicijskim fondovima. Prvi fondovi rizičnog kapitala u Hrvatskoj pojavili su se krajem 1990-ih. Jedan od prvih bio je SEAF – Croatia koji je uz kombinaciju razvojnih i komercijalnih elemenata pokušao uvesti obrasce korporativnog upravljanja i ulaganja privatnog kapitala uz zadovoljavajući financijski povrat. Razvojna komponenta Fonda proizlazila je iz strukture investitora: USAID, fondovi vlade Norveške i Finske i dr. Nakon toga pojavljuju se regionalni fondovi s isključivo komercijalnim interesom, npr. austrijski Horizonte Venture Management. Ulaganja tih fondova nisu imala značajnijeg utjecaja na gospodarstvo niti je njihovo djelovanje bilo prepoznato u javnosti ili poslovnoj zajednici. Prvi hrvatski fond rizičnog kapitala Quaestus Private Equity Kapital osnovan 2003. realizirao je 7 ulaganja, od kojih 4 u *start-up* projekte (Tele 2, Metronet telekomunikacije, Akromion, Hospitalija trgovina, Hlad i Vulić&Vulić). Drugi hrvatski fond rizičnog kapitala Nexus Alfa osniva se 2008. godine. Izvor: „Kako financirati poslovanje fondovima rizičnog kapitala?“, Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija, Marović, M. (ed), Zagreb, 2011.

31 www.cvca.hr

kapitala, koja se može preuzeti sa internet stranice Hrvatske banke za obnovu i razvitak (www.hbor.hr) koja vodi projekt fondova za gospodarsku suradnju u ime Vlade Republike Hrvatske i Ministarstva poduzetništva i obrta.

Informacije o uvjetima financiranja fondova rizičnog kapitala u Hrvatskoj pruža Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija čiji članovi su sljedeći fondovi rizičnog kapitala: Quaestus Private Equity d.o.o. (www.quaestus.hr), Alternative Private Equity d.o.o. (http://www.alternative-pe.hr/), Nexus Private Equity Partneri d.o.o. (http://www.nexus-pe.hr/), Prosperus-invest d.o.o. (www.prosperus-invest.hr), Honestas Private Equity Partneri (www.honestas-pe.hr).

3.4. Poslovni anđeli

CRANE (CRoatian Angel NEtwork) - Hrvatska udruga poslovnih anđela (www.crane.hr) neprofitna je udruga koja od rujna 2008. godine spaja poduzetnike koji trebaju kapital za svoje poslovne pothvate (u pravilu početničke) i poslovne anđele³² - uspješne poduzetnike i lidere korporacija koji stečeni novac žele oploditi ulaganjem u projekte u njihovoj početnoj fazi. Od 2008. do 2011. godine CRANE bilježi mali broj projekata (tablica 21) što ukazuje na slabu razvijenost ovog oblika financiranja poslovnog pothvata u Hrvatskoj. U 2011. godini poslovni anđeli u Hrvatskoj, prema podacima Udruge CRANE, investirali su 2.634.100 kn u 5 projekata, što predstavlja povećanje ukupno investiranih sredstava za 1.502.600 kn u odnosu na 2010. godinu.

Tablica 21: CRANE Hrvatska udruga poslovnih anđela – investicije od 2008. do 2011. godine (kn)

	Broj projekata / investicija	Iznos	Prosječni iznos investicije
2008.	1	1.800 000	1.800.000
2009.	3	1.029 000	343.000
2010.	2	1.131 500	565.750
2011.	5	2.634.100	526.820
Ukupno	11	6.594.600	599.509

Izvor: CRANE, 2012.

Kao glavnu prepreku u širenju aktivnosti poslovnih anđela u Hrvatskoj, udruga CRANE navodi nedovoljno razvijeno tržište kapitalnih fondova koji bi investirali u projekte u fazi izlaska uspješnih start-up projekata na inozemno tržište, nedostatak kvalitetnih projekata na tržištu, te slaba razina educiranosti poduzetnika³³, što potvrđuju brojna međunarodna istraživanja.

³² Poslovni anđeli (engl. *business angels*) su ulagači koji poduzetnicima osiguravaju početni kapital potreban za realizaciju projekta (engl. *seed capital*), pomažu prenošenjem vlastitih poduzetničkih i menadžerskih iskustava, te davanjem praktičnih savjeta i uputa. To su najčešće pojedinci, ali je moguć i tzv. *syndication deal*, tj. udruživanje više ulagača koji zajednički ulažu sredstva. Postoje različiti modaliteti ulaganja poslovnih anđela, a najčešće se koristi tzv. *equity deal* gdje poslovni anđeli za svoj ulog dobivaju udio u vlasništvu tvrtke.

³³ Izvor: „Poslovni anđeli traže razvijenije tržište kapitalnih fondova“, Lider, 20. srpnja 2012., <http://liderpress.hr/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/poslovni-andeli-traze-razvijeniye-trziste-kapitalnih-fondova/>, preuzeto 15.11.2012.

3.5. Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija

Vlada Republike Hrvatske implementira brojne mjere - indirektno kroz poticanje investicija³⁴ i direktno kroz kreditne programe čiji je cilj poticanje razvoja sektora malih i srednjih poduzeća.

Vladine mjere provedene u 2011. godini dio su **Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.** Godišnji operativni planovi poticanja malog i srednjeg poduzetništva su provedbeni akti Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012. Na temelju **Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011.** godinu Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva odobrilo je potpore u visini od 198.848.066 kn, što je za 21,6% manje u odnosu na 2010. godinu kada je visina ukupno odobrenih potpora poduzetništvu i obrtništvu iznosila 253.564.217 kn.

U 2011. godini ukupno 5.400 potpora dodijeljeno je u okviru sljedećih projekata (tablica 22): Jačanje konkurentnosti malog gospodarstva; Inovacijom do konkurentnosti; Konkurentnost najuspješnijih „Gazele“; Poduzetništvo žena; Poduzetništvo mladih, početnika i osoba s invaliditetom; Poduzetništvo u kulturi; Zadržno poduzetništvo; Klasteri; Izgradnja poduzetničkih zona; Poduzetničke potporne institucije; Obrazovanje za poduzetništvo; Poticanje razvoja obrta; Dokvalifikacije i prekvalifikacije u obrtništvu; Razvoj tradicijskih i umjetničkih obrta; Promidžba poduzetništva; Internacionalizacija hrvatskog gospodarstva i Jačanje međunarodne konkurentnosti.

³⁴ Zakon o poticanju investicija i unaprjeđenju investicijskog okruženja u primjeni je od rujna 2012. godine, te njegovim stupanjem na snagu prestaje vrijediti Zakon o poticanju ulaganja. Cilj Zakona je poticanje gospodarskog rasta i ostvarenje gospodarske politike Republike Hrvatske, njezinog uključivanja u tokove međunarodne razmjene i jačanje investicijske i konkurentne sposobnosti hrvatskog poduzetništva. Na razini gospodarskih subjekata cilj i svrha su izgradnja međunarodno konkurentnog, transparentnog i atraktivnog sustava poticajnih mjera za investicije pravnih ili fizičkih osoba, obveznika poreza na dobit, koji obavljaju gospodarsku djelatnost u Republici Hrvatskoj. Poticajne mjere uređene ovim Zakonom odnose se na projekte investiranja i jačanja konkurentne sposobnosti u proizvodno-prerađivačkim aktivnostima, razvojno-inovacijskim aktivnostima, aktivnostima poslovne podrške i aktivnostima usluga visoke dodane vrijednosti. Izvor: <http://www.zakon.hr/z/544/Zakon-o-poticanju-investicija-i-unapre%91enju-investicijskog-okru%5BEenja,20.11.2012.>

Tablica 22: Potpore Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva dodijeljene po Operativnom planu poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu

	Broj dodijeljenih potpora	Iznos dodijeljenih potpora (kn)
KONKURENTNOST I INOVACIJE		
Jačanje konkurentnosti malog gospodarstva	720	40.266.041
Inovacijom do konkurentnosti	206	7.858.000
Gazele	18	8.075.000
Gazele 2010. – obveza isplate II. rate	16	6.150.000
Gazele 2009. – obveza isplate III. rate	30	7.450.000
Poduzetništvo žena	1.203	10.740.316
Poduzetništvo mladih, početnika i osoba s invaliditetom	605	4.000.000
Poduzetništvo u kulturi	128	4.000.000
Klasteri – Udruživanjem do uspjeha	46	4.900.000
Zadružno poduzetništvo	49	3.000.000
PODUZETNIČKA INFRASTRUKTURA		
Izgradnja poduzetničkih zona	104	51.000.000
Poduzetničke potporne institucije	58	4.603.000
OBRAZOVANJE ZA PODUZETNIŠTVO		
Obrazovanje za poduzetništvo	174	4.399.300
OBRTNIŠTVO		
Obrazovanje u obrtništvu	298	6.832.599
Poticanje razvoja obrta	1.191	2.513.758
Razvoj tradicijskih i umjetničkih obrta	316	5.843.201
PROMIDŽBA PODUZETNIŠTVA		
Promidžba poduzetništva	67	1.897.100
POTICANJE MEĐUNARODNE KONKURENTNOSTI I INTERNACIONALIZACIJA		
Internacionalizacija hrvatskog gospodarstva	43	3.199.950
Jačanje međunarodne konkurentnosti	128	22.119.800
UKUPNO:	5.400	198.848.066

Izvor: Ministarstvo poduzetništva i obrta, Registar potpora, 2012.

Usljed preustroja ministarstava nakon parlamentarnih izbora u prosincu 2011. godine, poslove vezane uz sektor malih i srednjih poduzeća preuzelo je od Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva Ministarstvo poduzetništva i obrta. U ožujku 2012. godine Ministarstvo poduzetništva i obrta donijelo je **Plan poticanja poduzetništva i obrtništva za 2012. godinu – Poduzetnički impuls**, kojim je u 2012. godini planirana dodjela 376 milijuna kuna bespovratnih sredstava od čega je najveći dio, 115 milijuna kuna, raspoređen na projekte za unaprjeđenje konkurentnosti sektora malih i srednjih poduzeća. Projekti iz Poduzetničkog impulsa u nekim dijelovima su izmijenjeni u odnosu na projekte provedene u okviru **Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu**, a najznačajnija izmjena tiče se isplate sredstava u 2 dijela (60% po potpisu ugovora i 40% po dostavljenom izvješću o provedbi) čime se želi postići bolje kontrola u namjensko trošenje sredstava.

Pored bespovratnih poticaja iz Poduzetničkog impulsa, Vlada Republike Hrvatske je u prvih 6 mjeseci 2012. godine donijela nekoliko mjera čiji je cilj stvoriti bolje uvjete za poduzetničku aktivnost, a to su:

- smanjenje stope doprinosa za zdravstveno osiguranje za 2% (sa 15% na 13%)
- smanjenje doprinosa za šume i vode za 50%
- privremeno ukidanje neizravne spomeničke rente
- smanjenje članarine u HGK za 5%, a komorskog doprinosa za 15%
- nulta stopa poreza na reinvestiranu dobit
- podignut prag za ulazak u sustav PDV-a s 85.000 kn na 230.000 kn
- ukidanje doprinosa na plaće za novozaposlene radnike u razdoblju od dvije godine
- privremeno oslobođenje plaćanja za izdavanje obrtnice (do kraja 2012. godine).

Reakcije poslodavaca na Vladine politike

Vladine mjere naišle su na kritike poslodavaca u Hrvatskoj. Ono što se zamjera Vladi je nedostatak temeljnih reformi koje se smatraju nužnim za izlazak iz krize, te neusklađenost mjera na nacionalnoj razini s onima koje se donose na lokalnoj razini. Pojedine mjere, poput odluke o retroaktivnom oporezivanju dobiti ostvarene nakon 2000. godine ili ukidanja povlastice PDV-a na automobile, smatra se da dodatno pogoršavaju poduzetničku klimu te odvrćaju investitore od ulaganja u Hrvatsku.

Prema mišljenju Hrvatske udruge poslodavaca, ključni problemi su i dalje preopterećenost rada i kapitala, loše radno zakonodavstvo, obrazovni sustav koji ne odgovara potrebama tržišta rada, sporost pravosudnog sustava, te neučinkovitost i sporost državne i lokalne administracije³⁵.

³⁵ Izvor: „HUP: Vladine su mjere nedovoljne, neće biti gospodarskog rasta“, Večernji list, 12. ožujka 2012., <http://www.vecernji.hr/biznis/hup-vladine-su-mjere-nedovoljne-nece-bit-gospodarskog-rasta-clanak-386063>, preuzeto 20.11.2012.

Poticanje razvoja ženskog poduzetništva

Poseban značaj za razvoj malih poduzeća ima osnaživanje žena za pokretanje poslovnog pothvata. U Hrvatskoj, GEM istraživanje u 2011. godini ukazuje na 2,12 puta veću aktivnost muške populacije u odnosu na žensku populaciju u aktivnostima pokretanja poslovnog pothvata (TEA indeks za žene je 4,71, a za muškarce 10,01), za razliku od 2010. godine kada je aktivnost muške populacije u tom segment bila 1,8 puta veća od aktivnosti ženske populacije (TEA indeks za žene bio je 3,91, a za muškarce 7,17, tablica 23).

Tablica 23: Razlika u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata žena i muškaraca u Hrvatskoj u 2010. i 2011. godini

	2010.		2011.	
	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska
TEA žene	9,65	3,91	8,67	4,71
TEA muškarci	13,71	7,15	10,01	10,01

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012 (2011)

GEM istraživanje ukazuje i na nižu razinu podrške poduzetnicama u Hrvatskoj od prosjeka zemalja koje sudjeluju u GEM istraživanju, te da, za razliku od drugih zemalja uključenih u GEM istraživanje kod kojih podrška poduzetnicama raste, u Hrvatskoj ta podrška opada (ocjena podrške je 2,83 u 2010. u odnosu na 2,71 u 2011. u Hrvatskoj; u ostalim GEM zemljama 3,13 u 2010., u odnosu na 3,2 u 2011. godini, tablica 24).

Tablica 24: Percepcija odnosa prema ženama u poduzetništvu u 2010. i 2011. godini

	2010.		2011.	
	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska
Podrška poduzetnicama	3,13	2,83	3,2	2,71

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012 (2011)

Ove razlike ukazuju na postojanje značajnih prepreka za razvoj ženskog poduzetništva u Hrvatskoj te potrebu za širim spektrom *policy* instrumenata i programa (od vouchera za korištenje training programa, do osiguranja vrtičkih mjesta za djecu i cjelodnevnog boravka djece u školama, te jačeg osvještavanja o jednakopravnosti spolova u odgovornosti za obiteljski život) kojima će se omogućiti ulazak većeg broja žena u poduzetničke aktivnosti.

Strategija poticanja razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj³⁶ 2010.-2013. identificirala je niz prijedloga za uklanjanje prepreka i unapređenje različitih aspekata sudjelovanja žena u gospodarskim aktivnostima. Strategijom i Akcijskim planom za provedbu Strategije u 2011. godini utvrđena je provedba 17 mjera, a neke od njih su:

- provedba poticajnih mjera kroz Projekt "Poduzetništvo žena", te poticanje poduzetnica na sudjelovanje u svim projektima poticajnih mjera
- uvođenje Jamstvenog programa za žene poduzetnice u provedbi HAMAG INVESTA, čiji je cilj olakšani pristup financijskim sredstvima uz jamstva za kredite do 700.000 kn
- kreditiranje uz subvencioniranu kamatnu stopu za buduća ulaganja u subjekte u kojima jedna ili više žena posjeduju najmanje 51% kapitala, u kojem su žene registrirane vlasnice subjekta malog gospodarstva ili su predsjednice uprave, na temelju sklopljenog Sporazuma o poslovnoj suradnji na provedbi povoljnog financiranja ženskog poduzetništva za kredite do 700.000 kn, potpisanog između HBOR-a, Ministarstva poduzetništva i obrta i HAMAG INVESTA.

Program poticanja međunarodne konkurentnosti i internacionalizacije Republike Hrvatske

Od 2009. godine Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva provodi **Program poticanja međunarodne konkurentnosti i internacionalizacije gospodarstva Republike Hrvatske** čiji je cilj zadržavanje postojećih i jačanje novih konkurentskih prednosti malih i srednjih poduzeća, kroz jačanje izvoznih kapaciteta hrvatskih tvrtki i povećanja zaposlenosti, jačanja konkurentnih sposobnosti hrvatskih tvrtki prilikom izlaska na međunarodna tržišta, snažnije promocije hrvatskog gospodarstva na međunarodnim tržištima i jačanja međusobne suradnje i povezivanja tvrtki radi zajedničkog nastupa na inozemnim tržištima. Putem ovog Programa i u 2011. godini izvezno orijentirane tvrtke mogle su koristiti mjere kojima su sufinancirane aktivnosti vezane uz lakši izlazak na inozemna tržišta (marketinške aktivnosti, razvoj novih proizvoda za nova tržišta i priprema proizvodnje za izvoz).

Temeljem Programa u 2011. godini dodijeljeno je ukupno 171 potpora u okviru projekata Internacionalizacija hrvatskog gospodarstva i Jačanje međunarodne konkurentnosti u ukupnom iznosu od 25.319.750 kn.

³⁶ CEPOR je na poziv Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva 2010. godine izradio **Strategiju poticanja razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013.** Strategija se temelji na analizi najbolje prakse razvoja ženskog poduzetništva u zemljama članicama EU, te prijedlogu politika i instrumenata za jačanje poduzetničke aktivnosti žena u Hrvatskoj koje su oblikovane primjenom participatorne metodologije, koja je omogućila sudjelovanje predstavnika/ica civilnog društva, poduzetnica, državnih institucija, akademskih institucija, medija, i drugih. Strategiju je usvojila Vlada Republike Hrvatske 2010. godine. Strategija je identificirala niz prijedloga za uklanjanje prepreka i unapređenje različitih aspekata sudjelovanja žena u gospodarskim aktivnostima, kao što je osnaživanje ženske poslovne mentorske mreže – «*Business Godmothers*», osnivanje fonda ženskog poduzetničkog rizičnog kapitala i mreže poslovnih anđelica, razvoj ženskog poduzetništva u ruralnim područjima, kampanje podizanja svijesti s ciljem osnaživanja žena za ulazak u vlastiti posao, objavljivanje "kataloga" poslovnih uspješnih žena i najboljih primjera u ženskom poduzetništvu itd. Implementacija Strategije predviđa osnaživanje udruga civilnog društva u njihovim aktivnostima zagovaranja intenzivnijeg uključivanja žena u gospodarski i društveni život.

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je kroz kreditne linije „**Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva**“ u 2011. godini po županijama realiziralo 148 potpora u ukupnom iznosu od 262.305.761 kn, što je za 1.144.694.239 kn manje nego u 2010. godini. Prosječna vrijednost dodijeljene potpore u 2011. godini je 1.722.336 kn, a do kraja 2011. godine realizirano je ukupno 43,11% kreditnog potencijala.

Kroz kreditne linije „**Lokalni projekti razvoja - mikrokreditiranje**“ u 2011. godini realizirane su 24 potpore u ukupnom iznosu od 4.225.971 kn, što je za 4.785.978 kn manje od ukupnog iznosa realiziranih potpora po istoj kreditnoj liniji u 2010. godini. Prosječna vrijednost potpore iznosila je 176.082 kn, a do kraja 2011. godine realizirano je ukupno 23,90% kreditnog potencijala³⁷.

Mala i srednja poduzeća imala su, pored navedenih programa Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, mogućnost apliciranja na programe financiranja drugih ministarstava. Programi financiranja pojedinih resornih ministarstava usmjereni su na poticanje razvoja poduzetništva usko povezanih s područjem kojim se pojedino ministarstvo bavi³⁸.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR)

Financiranje MSP provodi se i kroz subvencionirane kreditne linije Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR). Ciljevi koje HBOR želi ostvariti kroz kreditne programe poticanja malih i srednjih poduzeća su:

- pokretanje poduzetničke aktivnosti
- jačanje konkurentne sposobnosti obrtnika i malih i srednjih poduzetnika
- ravnomjeren regionalni razvitak i
- otvaranje novih radnih mjesta.

Programi kreditiranja provode se izravno i/ili putem poslovnih banaka, a uvjeti kreditiranja ovise o namjeni, vrsti i području ulaganja. HBOR pruža podršku poduzetnicima koji izvoze putem kredita za pripremu i naplatu izvoznih poslova, kao i osiguranja izvoznih poslova od komercijalnih i političkih rizika što omogućuje smanjenje rizika izlaska na nova inozemna tržišta.

U 2011. godini jedan od osnovnih ciljeva HBOR-a bio je povećati dostupnost kreditnih linija malim i srednjim poduzećima uz povoljnije kamatne stope, te na taj način utjecati na njihovu konkurentnost i likvidnost, te potaknuti pokretanje i razvoj poduzetničke aktivnosti. Tijekom 2011. godine mala i srednja poduzeća imala su na raspolaganju 23 kreditna programa koje je HBOR provodio izravno i putem poslovnih banaka.

HBOR odobrava kredite za male i srednje poduzetnike za sljedeće programe: krediti za malo i srednje poduzetništvo na području od posebne državne skrbi i na otocima, krediti za poljoprivredu, krediti za malo i srednje poduzetništvo za utemeljenje poduzetništva i razvoj poduzetništva, krediti

³⁷ Izvor: Ministarstvo poduzetništva i obrta, Uprava za međunarodnu suradnju, investicije i razvoj, Sektor za inovacije, nove tehnologije i financijske institucije, prosinac 2012.

³⁸ Informacije o realizaciji Vladinih programa financiranja malih i srednjih poduzeća kroz ministarstva u 2011. godini nisu objavljene na web stranicama ministarstava, za razliku od informacija o realizaciji istih programa u 2010. godini koje su javno dostupne na web stranicama i prezentirane u Izvješću o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj za 2011. godinu, CEPOR, 2011., str. 39.

za malo i srednje poduzetništvo za turizam, krediti za malo i srednje poduzetništvo za financijsko restrukturiranje, krediti za malo i srednje poduzetništvo za izvoz, krediti za malo i srednje poduzetništvo za obrtna sredstva.

Tablica 25 prikazuje broj, ukupni iznos odobrenih kredita, te prosječni iznos kredita HBOR-a odobrenih u 2009., 2010. i 2011. godini po pojedinim programima. Za kreditiranje malih i srednjih poduzeća u 2011. godini odobren je 1.331 kredit u iznosu od 3,6 milijardi kuna, što je 15% više u odnosu na 2010. godinu. Najveći rast odobrenih kredita malim i srednjim poduzećima ostvaren je po **programima za utemeljenje i razvoj poduzetništva** (170%) te **programima kreditiranja razvoja turizma** (166%), dok **program kreditiranja poljoprivrede i ujednačenog razvoja** bilježi povećanje dodijeljenih sredstava od 70%. U isto vrijeme u 2011. godini najveći pad dodijeljenih kreditnih sredstava u odnosu na 2010. godinu bilježi **program kreditiranja malih i srednjih poduzeća za izvoz** (35%).

U 2009. godini prosječan iznos dodijeljenog kredita HBOR-a iznosio je 3.007.196 kn, u 2010. godini 2.334.186 kn, a u 2011. godini 2.712.227 kn, što je značajna razlika u odnosu na prosječan iznos dodijeljenih kredita malim poduzećima preko kreditnih unija (21.400 kn u 2009.; 20.403 kn u 2010. godini i 32.098 kn u 2011. godini).

Tablica 25: Pregled odobrenih kredita za mala i srednja poduzeća po programima kreditiranja HBOR-a u 2009., 2010. i 2011. godini (kn)

Programi kreditiranja HBOR-a	2009.			2010.			2011.		
	Broj odobrenih kredita	Ukupan iznos odobrenih sredstava	Prosječan iznos kredita	Broj odobrenih kredita	Ukupan iznos odobrenih sredstava	Prosječan iznos kredita	Broj odobrenih kredita	Ukupan iznos odobrenih sredstava	Prosječan iznos kredita
Kreditni za MSP na području posebne državne skrbi i otocima i za poljoprivredu	145	333.300.411	2.298.624	130	305.491.753	2.349.937	141	395.486.000	2.804.865
Kreditni za MSP za utemeljenje poduzetništva i razvoj poduzetništva	126	537.815.327	4.268.376	207	352.549.304	1.703.137	426	878.626.000	2.062.502
Kreditni za MSP za turizam	42	251.185.055	5.980.597	45	183.461.314	4.076.918	47	488.549.000	10.394.660
Kreditni za MSP za financijsko restrukturiranje	5	52.305.885	10.461.177	13	132.644.514	10.203.424	20	191.227.000	9.561.350
Kreditni za MSP za izvoz	314	1.249.085.253	3.977.979	288	1.251.293.623	4.344.770	187	815.367.000	4.360.251
Kreditni za MSP za obrtna sredstva	345	514.338.216	1.490.835	660	909.371.207	1.377.835	510	840.720.000	1.648.471
UKUPNO	977	2.938.030.147	3.007.196	1.343	3.134.811.715	2.334.186	1.331	3.609.974.000	2.712.227

Izvor: HBOR – Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2012.

U 2011. godini HBOR je započeo s provođenjem programa kreditiranja žena poduzetnica, sukladno Akcijskom planu za provedbu Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2010. – 2013. s ciljem poticanja osnivanja i razvoja poslovanja malih i srednjih poduzeća u većinskom vlasništvu žena. Nakon uvođenja programa – do kraja 2011. godine odobrena su 32 kredita u ukupnom iznosu od 15.000.000 kn.

Tijekom 2011. godine HBOR uvodi sljedeće programe kreditiranja:

Kreditiranje pripreme poljoprivredne proizvodnje

Cilj programa je kreditiranje obrtnih sredstava potrebnih za nesmetano odvijanje poljoprivredne proizvodnje. Programom se kreditiraju obrtna sredstva koja se koriste u okviru poslovanja za tekuću proizvodnju (kupnja sirovina, repromaterijala i ostalog materijala za proizvodnju u poljoprivredi), te obrtna sredstva koja se koriste za otkup poljoprivrednih proizvoda.

Program kreditiranja projekata kandidata za IPARD Mjeru 101. i Mjeru 103.

Namjena programa je kreditiranje projekata koji će se kandidirati za sufinanciranje sredstvima IPARD programa Mjere 101. i 103. – na način da se u okviru ovog programa kreditiranja financira cjelokupna investicija.

Program kreditiranja za poboljšanje likvidnosti

Cilj programa je održavanje i poboljšanje likvidnosti krajnjih korisnika kredita kroz kreditiranje podmirenja obveza prema dobavljačima, financijskim institucijama, državi te za podmirenje kratkoročnih obveza.

Novina u poslovanju HBOR-a u 2012. godini u odnosu na prethodne godine je u novom Programu kreditiranja razvoja gospodarstva putem kojeg će HBOR preuzimati više rizika koji je do sada u cijelosti bio na poslovnim bankama, te će na taj način nastojati potaknuti poslovne banke na povećanje kreditnih plasmana namijenjenih poduzetnicima. Prema novom modelu HBOR na sebe preuzima 40% rizika otplate kredita, a banke 60%. Također, u 2012. godini HBOR snižava kamatne stope u 8 kreditnih programa – kao privremenu mjeru koja se odnosi na kredite odobrene u 2012. godini, čime se nastoje potaknuti nove investicije u poljoprivredi i ribarstvu, turizmu, industriji, energetskoj učinkovitosti, zaštiti okoliša i obnovljivih izvora energije. Kamatne stope snižene su zahvaljujući Ugovoru o Zajmu za financiranje malog i srednjeg poduzetništva te srednje kapitaliziranih poduzeća u RH potpisanom s Europskom investicijskom bankom.

Sudjelovanje u provedbi aktivnosti fondova za gospodarsku suradnju

HBOR, kao kvalificirani ulagatelj imenovan od strane Vlade Republike Hrvatske, zajedno s privatnim investitorima sudjeluje u provedbi aktivnosti fondova za gospodarsku suradnju (detaljniji opisanim u poglavlju 3.3. o fondovima rizičnog kapitala).

Korisnici financiranja mogu biti trgovačka društva koja imaju sjedište u Hrvatskoj i koja isključivo ili pretežito obavljaju svoju djelatnost na području Hrvatske, te koja imaju:

- proizvode i usluge s visokim potencijalom rasta
- prednost nad konkurencijom
- dobar management

- uredno i transparentno poslovanje i dobar poslovni plan
- prihvatljivu stopu povrata na uložena sredstva od strane fondova za gospodarsku suradnju.

Iznos financiranja i postotak suvlasništva nisu ograničeni, a ovisе o mogućnostima financiranja Društva za upravljanje fondovima za gospodarsku suradnju i o konkretnom investicijskom projektu. Prodaji udjela se pristupa najkasnije 5 godina od ulaganja.

Prema objedinjenom izvješću o radu svih fondova za gospodarsku suradnju tijekom 2011. godine društva za upravljanje su razmatrala ulaganje u 371 tvrtku / projekt od čega se većina odnosila na kategoriju malih poduzeća kojima je kapital bio potreban za daljnji poslovni rast. Najveći dio analiziranih projekata je iz prerađivačke industrije (33%), zatim slijede energetika, prehrambena industrija, uslužne djelatnosti i informatička tehnologija.

Hrvatsko kreditno osiguranje (HKO)

Hrvatsko kreditno osiguranje je društvo u vlasništvu HBOR-a (od 2010. godine), specijalizirano za osiguranje kratkoročnih potraživanja (do jedne godine) vezanih uz prodaju roba i usluga u Hrvatskoj i inozemstvu. Svoja potraživanja mogu osigurati svi poslovni subjekti koji prodaju robu i usluge uz odgodu plaćanja, bez obzira na njihovu gospodarsku djelatnost i veličinu. Osiguranjem svojih potraživanja mala i srednja poduzeća mogu zaštititi likvidnost i imovinu, odnosno osigurati naplatu određenih poslova, sigurnije ulaziti u poslove s novim kupcima i smanjiti eventualne troškove dodatnih mjera za naplatu potraživanja. Također, policu se može koristiti i kao kolateral te je time omogućen lakši pristup financijskim sredstvima kod poslovnih banaka.

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST)

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST) je nacionalna agencija čija je djelatnost usmjerena na razvoj malih i srednjih poduzeća. Izmjenama i dopunama Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva³⁹ iz svibnja 2012. godine nadležnost HAMAG-a proširena je na područje promocije i privlačenja investicija, te je naziv agencije promijenjen u Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije – HAMAG INVEST. Najvažnije aktivnosti HAMAG INVESTA su izdavanje jamstava za bankarske kredite, dodjela bespovratnih potpora, certificiranje konzultanata, sufinanciranje konzultantskih usluga, razvoj poduzetničke infrastrukture te privlačenje novih investicijskih projekata u sektore visoke dodane vrijednosti i izvozne orijentacije koji stvaraju nova radna mjesta i potiču ravnomjerni regionalni razvoj.

Odlukom Vlade Republike Hrvatske u 2012. godini povećan je jamstveni fond HAMAG INVESTA s 1 milijarde na 2 milijarde kuna. Jamstveni programi usklađeni su s kreditnim linijama poslovnih banaka i HBOR-a, uvedena su jamstva za *leasing* i činidbena jamstva, značajno su poboljšani uvjeti financiranja inovacija, a povećani su i maksimalni iznosi jamstava po pojedinim programima. Također, uvodi se jamstvo na prvi poziv čime će jamstvo HAMAG INVESTA postati snažniji instrument poticanja razvoja malih i srednjih poduzeća i privlačniji instrument osiguranja za banke.

³⁹ Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN br. 29/02; 63/07; 53/12)

Ovisno o programu, u 2011. godini maksimalni iznos jamstva koji izdaje HAMAG mogao je biti do 80% glavnice kredita, a maksimalni iznos kredita za koji se jamči je 15.000.000,00 kuna. Od 2008. do 2010. godine HAMAG je odobravao jamstva po 9 jamstvenih programa. U 2011. godini izmijenjen je i dopunjen jamstveni program „Poljoprivreda”⁴⁰, te je donesen jamstveni program „Žene poduzetnice”.

Tablica 26 prikazuje broj odobrenih jamstava HAMAG-a od 2009. do 2011. godine, iznos odobrenih jamstava te iznos ukupnih investicija:

Tablica 26: Statistika izdanih jamstava HAMAG-a i iznos investicija pokrivenih jamstvima od 2009. do 2011. godine (kn)

	2009.	2010.	2011.
Broj odobrenih jamstava	106	133	112
Iznos odobrenih jamstava (kn)	137.433.395	178.157.658	154.264.185
Iznos investicija (kn)	621.726.306	638.421.410	494.269.086

Izvor: HAMAG INVEST – Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, 2012.

Najvažniji uvjeti za izdavanje jamstva su: u cijelosti zatvorena financijska konstrukcija projekta, likvidnost projekta tijekom čitavog vremena trajanja projekta, nepostojanje duga prema državi, ekonomska opravdanost ulaganja te stručne i poduzetničke sposobnosti investitora.

⁴⁰ Jamstveni program je dopunjen radi poticanja projekata ulaganja u restrukturiranje i dostizanje standarda EU u okviru V. Komponente Instrumenta predpristupne pomoći EU (IPARD Programa).

4. Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama jedan je od preduvjeta razvoja poduzetništva. GEM istraživanje u Hrvatskoj ukazuje na stagnaciju ocjene o percepciji kvalitete profesionalne infrastrukturne podrške za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća u 2011., u odnosu na 2010. godinu, te nešto lošiju ocjenu komercijalne i profesionalne infrastrukture u Hrvatskoj u odnosu na ostale zemlje koje sudjeluju u GEM istraživanju (tablica 27).

Tablica 27: Percepcija komercijalne i profesionalne infrastrukture za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u 2010. i 2011. godini

	Ocjena 5 pokazuje:	2010.		2011.	
		Prosjek	Hrvatska	Prosjek	Hrvatska
Komercijalna i profesionalna infrastruktura	Postoje konzultantske, profesionalne pravne i računovodstvene usluge; poduzeća si ih mogu priuštiti; visoke su kvalitete	2,95	2,83	3,02	2,84

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012 (2011)

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj osiguran je kroz poduzetničke potporne institucije⁴¹ (regionalne razvojne agencije, centri za poduzetništvo, poslovni inkubatori, poslovne zone). Kriteriji za dodjelu bespovratnih sredstava resornog ministarstva usmjeravaju poduzetničke potporne institucije na implementaciju istih programa i potiču ih na međusobno konkuriranje, a ne suradnju⁴². Jasnije profiliranje u skladu s misijom institucije i fokusiranost za unapređenje kvalitete usluga omogućilo bi poduzetničkim potpornim institucijama izgradnju zdravih temelja za međusobnu suradnju, te utjecaj na povećanje kapaciteta, raznovrsnosti i kvalitete ponude na tržištu profesionalnih usluga za razvoj malih i srednjih poduzeća.

⁴¹ Virtualna mapa poduzetničkih potpornih institucija u Hrvatskoj nalazi se na www.cepor.hr

⁴² Lauc, B.: «Tržište usluga za poticanje poduzetništva u Hrvatskoj» (magistarski rad), Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Poslijediplomski studij Poduzetništvo, Osijek, 2004., str.53.

Primjer dobre prakse:

Sustav podrške malim i srednjim poduzećima u Finskoj⁴³

Sustav podrške malim i srednjim poduzećima u Finskoj je vrlo složen, i odvija se kroz 30-ak organizacija koje pružaju 200 različitih usluga, od čega je 50-ak usluga iz domene financiranja. Osim toga, usluge poduzećima nude se i kroz nekoliko tisuća projekata u okviru strukturnih fondova EU.

Iako je, prema GEM istraživanju, ocjena percepcije o komercijalnoj i profesionalnoj infrastrukturi za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Finskoj za 2010. i 2011. godinu značajno povoljnija u odnosu na Hrvatsku (u Hrvatskoj je u 2010. godini ocjenjena s 2,83, a iste godine u Finskoj s 3,46; u 2011. godini u Hrvatskoj ocjena percepcije o komercijalnoj i profesionalnoj infrastrukturi je 2,84, a u Finskoj 3,26), analiza finskog sustava podrške ukazala je na potrebu za unapređenjem sustava, i to u smjeru:

- jednostavnijeg pristupa poslovnim uslugama
- veće dostupnosti informacija o uslugama koje nude različite institucije za podršku poduzetništva
- mogućnosti kontaktiranja stručnjaka u cijeloj Finskoj
- evaluacije potreba sektora malih i srednjih poduzeća za uslugama poduzetničkih potpornih institucija u Finskoj
- ravnomjernosti u kvaliteti usluga u cijeloj zemlji.

S ciljem unapređenja usluga koje poduzetničke potporne institucije u Finskoj pružaju poslovnim korisnicima, Ministarstvo trgovine i industrije imenovalo je Radnu skupinu za unaprjeđenje sustava poduzetničkih potpornih institucija koja je identificirala sljedeće preporuke:

Preporuka 1: Razvoj nacionalnog internetskog portala www.enterprisefinland.fi za pružanje usluga poslovnim korisnicima;

Preporuka 2: Kreiranje nacionalnog call-centra koji će osiguravati potrebne informacije krajnjim korisnicima u najkraćem roku, uz davanje kontakt -informacija stručnjaka za određeno područje;

Preporuka 3: Razvijanje regionalne mreže profesionalnih usluga namijenjenih poduzetnicima početnicima, te mikro i malim poduzećima kako bi se, s jedne strane, identificirale potrebe klijenata za uslugama, i, s druge strane, identificirali potencijalni pružatelji usluga;

Preporuka 4: Djelovanje Finske agencije za rastuća poduzeća (Finnish Growth Development Service) čiji je cilj identificirati rastuća poduzeća i pružiti im odgovarajuću podršku u razvoju;

Preporuka 5: Razvijanje usluga za podršku inovativnih projekata kroz inovacijske centre, čiji je cilj razvoj ideja temeljenih na istraživanjima, te razvoj proizvoda u poslovne koncepte. Inovacijski centri pružaju usluge kroz poslovne inkubatore, tehnološke centre i druge organizacije koje razvijaju kontakte između sveučilišta i poslovne zajednice.

⁴³ "A Development Track Adds Finnish Business Services to World Lead", Ministry of Trade and Industry Finland – Working Group for Finnish Business Services, 2005.

Najvažnije institucije usmjerene na podršku razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj su:

Hrvatska gospodarska komora (HGK)

HGK nudi cijeli niz usluga, od poslovnih informacija o tvrtkama, propisima i zakonima u području gospodarstva do poslovnog obrazovanja i usavršavanja, unapređivanja kvalitete i zaštite okoliša. U sklopu HGK od ožujka 2012. godine djeluje **Centar za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj** čiji je cilj utjecati na stvaranje što povoljnije poduzetničke klima, poticati razvoj gospodarstva i poduzetništva, novog zapošljavanja i oživljavanje područja posebne državne skrbi. Aktivnosti Centra vezane su uz praćenje i analizu rezultata poslovanja malih i srednjih poduzeća, zastupanje interesa i pružanje stručne pomoći članicama pri financiranju poduzetničkih projekata, savjetovanje oko apliciranja na programe potpora malim i srednjim poduzećima i dr.

Hrvatska obrtnička komora (HOK)

Djelatnosti HOKa su: promicanje obrta i obrtništva, zastupanje interesa obrtnika pred državnim tijelima u oblikovanju gospodarskog sustava, davanje mišljenja i prijedloga državnim tijelima kod donošenja zakona u području obrtništva, osnivanje povjerenstava za polaganje pomoćničkih i majstorskih ispita, pružanje pomoći obrtnicima prilikom osnivanja i poslovanja obrta te obavljanje drugih zadataka određenih zakonom i statutom HOKa.

Hrvatska udruga poslodavaca (HUP)

HUP svom članstvu nudi besplatnu zaštitu pred sudovima u radnim sporovima, popust u programu usavršavanja *managera* – PUMA, popust u edukativnim programima u primjeni zakonskih propisa, sudjelovanje u međunarodnim projektima (*benchmarking*), besplatnu konzultantsku pomoć, sudjelovanje u studijskim putovanjima i prezentacijama u inozemstvu, zaštitu u industrijskim akcijama (štrajkovi) i posredovanje u sporovima s državnim institucijama i službama.

Poduzetnički centri

Poduzetnički centri čine dio poduzetničke infrastrukture u okviru koje se pružaju savjetodavne i edukativne usluge: informacije o mogućnostima pokretanja poslovnog pothvata i poticajnim mjerama, savjeti za vođenje poslovanja, pomoć u pripremi poslovnih planova, umrežavanje malih i srednjih poduzeća i dr. Poduzetnički centri bave se organizacijom seminara i drugih oblika dodatnog obrazovanja te surađuju s lokalnom i područnom upravom na provedbi razvojnih projekata. Centri djeluju kao dijelovi županijskih/gradskih uprava, kao nezavisne tvrtke ili kao udruge odnosno nevladine organizacije, a financiraju se iz lokalnih proračuna, donacija međunarodnih organizacija, projekata Europske unije, potpora Ministarstva poduzetništva i obrta i vlastitih izvora financiranja. Tijekom godina djelovanja neki od poduzetničkih centara razvili su se u regionalne razvojne agencije.⁴⁴ Trenutno u Hrvatskoj ima preko 50 poduzetničkih centara⁴⁵.

44 Npr. Regionalna razvojna agencija REDEA nastala je iz Međimurskog poduzetničkog centra Čakovec.

45 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetnički centri, www.cepor.hr

Poduzetnički inkubatori

Poduzetnički inkubatori okupljaju poduzetnike koji tek počinju poslovati ili su u fazi rasta i razvoja i nemaju vlastiti prostor. Inkubatori omogućuju poduzetnicima korištenje poslovnog prostora po vrlo povoljnim uvjetima (bez naknade ili uz smanjenu najamninu) ograničen broj godina (oko 3 godine). Osim poslovnog prostora, korisnicima su na raspolaganju poslovna infrastruktura te intelektualne i poslovne usluge u razdoblju inkubacije nakon čega se osamostaljuju i prepuštaju mjesto drugom poduzeću. Cilj poduzetničkih inkubatora je generiranje novih malih tvrtki, povećanje broja tvrtki koje opstaju na tržištu, smanjenje vjerojatnosti propasti *start-up* tvrtki, pružanje poslovne, tehničke, obrazovne i druge usluge klijentima inkubatora i malim i srednjim poduzećima. U Hrvatskoj djeluje oko 30 inkubatora⁴⁶. Inkubatori se kao i poduzetnički centri financiraju iz lokalnih proračuna, donacija međunarodnih organizacija, projekata Europske unije, sredstava Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva i prodaje svojih usluga.

Poslovni i tehnološki parkovi

Poslovni parkovi predstavljaju područja koja okupljaju poslovne subjekte koji primarno obavljaju tercijarne djelatnosti što ih razlikuje od industrijskih parkova (aktivnosti proizvodnje) ili tehnoloških parkova (aktivnosti istraživanja i tehnološkog razvoja). Poslovni parkovi u Hrvatskoj su: Poslovni park Bjelovar, Poslovni park Karlovac, Poslovni park Virovitica i Poslovni park Zagreb.

Tehnološki parkovi povezuju stručnjake i poduzetnike koji žele ostvariti svoje gospodarske ciljeve temeljene na novim tehnologijama. Nasuprot poslovnim parkovima, koji su prvenstveno okrenuti biznisu i proizvodnji - tehnološki parkovi naglasak pridaju razvoju i znanstveno - istraživačkim aktivnostima. Osnivaju se uglavnom u blizini visokoobrazovnih institucija i istraživačkih centara odnosno značajnih gospodarsko - tehnoloških sustava te im je cilj privući vrhunske stručnjake i mlade talente. Tehnološki parkovi u Hrvatskoj⁴⁷su: Tehnološki park Čakovec, Tehnološki park Varaždin, Tehnološki park Zagreb, Tehnološki park Kutina, Znanstveno-tehnološki park Sveučilišta u Rijeci, Tehnološki park BISC Nova Gradiška i Tehnološki park Vinkovci.

Poduzetničke zone⁴⁸

Poduzetničke zone potiču razvoj malih i srednjih poduzeća osiguravanjem olakšica poduzetnicima pri gradnji poslovnog prostora na infrastrukturno potpuno opremljenom zemljištu. Razvojem poduzetničkih zona na razini jedinica lokalne i regionalne uprave želi se poticati ravnomjeran razvoj i povećanje zaposlenosti. U Hrvatskoj djeluje oko 370 poduzetničkih zona.

Razvojne agencije

Uloga razvojnih agencija je poticanje razvoja malih i srednjih poduzeća kroz pružanje financijske podrške, provođenje edukacija, razvijanje poduzetničke infrastrukture, informiranje i savjetovanje poduzetnika, pružanje usluga potencijalnim stranim investitorima te provedbu međuregionalnih i međunarodnih projekata usmjerenih na stvaranje povoljne poduzetničke klime. U Hrvatskoj djeluje oko 20 razvojnih agencija⁴⁹ od kojih su neke regionalne (npr. Regionalna razvojna agencija REDEA iz Čakovca, Istarska razvojna agencija – IDA, Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje i dr).

46 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetnički inkubatori, www.cepor.hr

47 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Tehnološki parkovi, www.cepor.hr

48 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetničke zone, www.cepor.hr

49 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Razvojne agencije, www.cepor.hr

Europska poduzetnička mreža - European Enterprise Network (EEN)

Cilj Europske poduzetničke mreže (www.een.hr) je osigurati potporu i savjetodavne usluge poduzetnicima u Europi i omogućiti iskorištavanje mogućnosti koje pruža EU i jedinstveno europsko tržište. Hrvatska je postala članica EEN-a 2010. godine. Usluge EEN-a su kreirane za mala i srednja poduzeća, ali su dostupne i poslovnim institucijama, istraživačkim centrima te europskim sveučilištima. EEN sastavljena je od gotovo 600 partnerskih organizacija i institucija (komore, agencije, instituti i dr.), pruža kontakte i poveznice u 49 zemalja i 83 konzorcija, te povezuje preko 4.000 eksperata iz područja poduzetništva, inovacija i transfera tehnologije, u Hrvatskoj lociranih u Osijeku (Tehnologijsko razvojni centar – Tera Tehnopolis), Rijeci (Znanstveno-tehnologijski park Sveučilišta u Rijeci – STeP Ri), Splitu (Ured za transfer tehnologije), Varaždinu (Tehnološki park) i Zagrebu (Hrvatska gospodarska komora, BICRO i Hrvatski institut za tehnologiju).

5. Edukacija za poduzetništvo

Europska unija definirala je 8 ključnih životnih kompetencija⁵⁰ koje su važan preduvjet za osobno ispunjenje i razvoj pojedinca, ulogu aktivnog građanina u društvu, socijalnu inkluziju i zapošljivost:

1. sposobnost komunikacije na materinjem jeziku
2. sposobnost komunikacije na stranom jeziku
3. razumijevanje i korištenje znanja iz matematike, znanosti i tehnologije
4. sposobnost korištenja digitalne tehnologije
5. sposobnost učenja
6. socijalne i civilne vještine u multikulturalnom okruženju

7. poduzetništvo

8. sposobnost kulturnog ophođenja.

Učenje o poduzetništvu i za poduzetništvo predstavlja važan aspekt kurikuluma u zemljama članicama EU. Hrvatska je u svom procesu priprema za priključenje EU 2010. godine usvojila **Strategiju učenja za poduzetništvo 2010. – 2014.** čiji su ciljevi „*senzibilizirati javnost o poduzetništvu, razviti pozitivan stav prema cjeloživotnom učenju za poduzetništvo, te uvesti učenje i osposobljavanje za poduzetništvo kao ključne kompetencije u sve oblike, vrste i razine formalnog, neformalnog i informalnog učenja.*“⁵¹ U Strategiji se navode mjere i razlozi razvoja učenja o poduzetništvu, prijedlog provedbe programa učenja o poduzetništvu u obrazovni sustav kao i očekivani rezultati razvoja obrazovanja o poduzetništvu.

Akcijski plan provođenja strategije za razdoblje od 2010. do 2014. godine podrazumijeva provođenje sljedećih mjera⁵²:

- razvoj pozitivnog stava i senzibilizacija javnosti o poduzetništvu
- povećanje interesa za osposobljavanje za poduzetništvo
- uvođenje poduzetničkog učenja i osposobljavanja u sve razvojne politike i programe
- uvođenje poduzetništva kao jednu od ključnih kompetencija u sve obrazovne kurikulume
- povećanje kapaciteta obrazovnih institucija zbog uvođenja obrazovanja za poduzetništvo
- povećanje kompetencija odgajatelja, nastavnika i trenera za obrazovanje za poduzetništvo
- jačanje suradnje i umrežavanje obrazovnih institucija, znanstveno-istraživačkih i gospodarskih subjekata na programima poduzetništva
- razvoj dodatnih programa i sadržaja profesionalne poduzetničke kompetencije u formalnim i neformalnim oblicima obrazovanja i poučavanja
- razvoj poduzetničkih kompetencija kod svih zaposlenika
- povećanje broja uspješnih malih poduzeća osnovanih radi uočavanja poslovne prilike.

⁵⁰ Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework, European Communities, 2007., http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf (preuzeto 15.11.2012.)

⁵¹ „Poduzetnički impuls – Plan poticanja poduzetništva i obrtništva za 2012. godinu“, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, ožujak 2012., str. 11.

⁵² Strategija učenja za poduzetništvo, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.

U okviru provođenja Strategije učenja za poduzetništvo u lipnju 2011. godine organizirana je Prva međunarodna konferencija o učenju za poduzetništvo ICEL⁵³.

Rezultati GEM istraživanja za 2011. godinu ukazuju na pad ocjene o percepciji kvalitete obrazovanja za poduzetništvo na primarnoj i sekundarnoj razini obrazovanja u odnosu na 2010. godinu (sa 2,11 u 2010. godini na 1,88 u 2011. godini) te na nižu ocjenu Hrvatske u 2011. u odnosu na prosjek zemalja uključenih u GEM istraživanje (Hrvatska u 2011. godini ima ocjenu 1,88 u odnosu na GEM prosjek – 2,03), dok je u 2010. godini Hrvatska bila ocjenjena iznad prosjeka GEM zemalja (u 2010. godini Hrvatska je imala ocjenu 2,11 u odnosu na prosjek GEM zemalja – 1,97).

Percepcija o kvaliteti obrazovanja za poduzetništvo na tercijarnoj razini obrazovanja je neznatno niža od prosjeka GEM zemalja, s tendencijom opadanja (tablica 28).

Tablica 28: Percepcija kvalitete obrazovanja koje pruža potporu razvoju malih i srednjih poduzeća u 2010. i 2011. godini

	Ocjena 5 pokazuje:	2010.		2011.	
		Prosjek	Hrvatska	Prosjek	Hrvatska
Obrazovanje i trening – (primarna i sekundarna razina obrazovanja)	Primarna i sekundarna razina obrazovanja potiče kreativnost, samostalnost, proaktivnost; pruža informacije o tržišnim principima i stavlja naglasak na poduzetništvo	1,97	2,11	2,03	1,88
Obrazovanje i trening (tercijarna razina obrazovanja)	Postoji dovoljno sveučilišnih kolegija o poduzetništvu, poslovna edukacija je na svjetskoj razini; stručno, profesionalno i kontinuirano obrazovanje pruža dobru pripremu za samozapošljavanje	2,83	2,76	2,81	2,73

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2012 (2011)

U osnovnoškolskom obrazovanju u Hrvatskoj poduzetništvo nije prepoznato kao znanje i vještina za ostvarivanje kompetencije inicijativnosti, te se samo sporadično spominje u nastavnom programu i promovira ovisno o sklonostima i znanju nastavnika i/ili ravnatelja škole.

53 Konferencija je održana u organizaciji Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske obrtničke komore, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Visoke škole za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje „Nikola Šubić Zrinski“, Tehnološkog fakulteta Novi Sad i Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu.

U okviru Strategije učenja za poduzetništvo provodi se projekt Dječji tjedan poduzetništva te pilot projekti “Poduzetničko učenje kao ključna kompetencija u ISCED 2” u četiri osnovne škole (Zagreb, Sisak i Slavonski Brod) i “Poduzetničko učenje kao ključna kompetencija u ISCED 5/6” na dvije visokoškolske institucije (Fakultet strojarstva i brodogradnje u Zagrebu i Pedagoški fakultet u Zadru)⁵⁴.

U srednjoškolskom obrazovanju poduzetništvo je prepoznato kao skup znanja i vještina samo u stručnim školama kao obavezan predmet u kurikulumu ekonomskih srednjih škola. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je 2003. godine počelo sustavno poticati širenje ideje vježbeničke tvrtke, pristupanjem projektu ECO NET⁵⁵. Cilj projekta je jačanje i širenje nastavnoga koncepta vježbeničke tvrtke u Hrvatskoj kroz stručno usavršavanje nastavnika i nastavnica sa četiri pilot škole.⁵⁶ U Hrvatskoj se rad u vježbeničkoj tvrtki proširio u okviru nastavnoga predmeta Strukovne vježbe i predstavlja, uglavnom, izborni predmet. Kako bi poslovne aktivnosti vježbeničkih tvrtki što vjernije preslikavale stvarnost, osnovano je koordinacijsko tijelo koje povezuje sve vježbeničke tvrtke koje prerasta u Središnji ured vježbeničkih tvrtki (SUVT). SUVT posluje u okviru Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (www.asoo.hr) i vodi registar svih vježbeničkih tvrtki u Hrvatskoj. U travnju 2012. godine u Osijeku u organizaciji Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Ekonomske i upravne škole Osijek i Državnog povjerenstva provedena je VI. Državna smotra / sajam vježbeničkih tvrtki na kojoj je sudjelovalo 60 učenika, odnosno 20 vježbeničkih tvrtki uz vodstvo 20 mentora iz svih strukovnih škola u Republici Hrvatskoj⁵⁷.

Prvi programi o poduzetništvu na tercijarnoj razini obrazovanja pokrenuti su 2000. godine na Ekonomskom fakultetu u Osijeku Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, na poslijediplomskoj razini⁵⁸ (www.ices.hr) i Veleučilištu VERN u Zagrebu (www.vern.hr). Tablica 29 daje prikaz programa o poduzetništvu na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini studija na hrvatskim sveučilištima, a tablica 30 prikaz programa o poduzetništvu na veleučilištima i visokim školama.

54 „Poduzetnički impuls – Plan poticanja poduzetništva i obrtništva za 2012. godinu“, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, ožujak 2012., str. 11.

55 Projekt ECO NET (www.econet-see.com) zajednički provode Vlada Republike Hrvatske (preko Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, odnosno Agencije za strukovno obrazovanje) i Vlada Republike Austrije. Vladu Republike Austrije u ovom projektu zastupaju: Ministarstvo nastave, umjetnosti i kulture, udruga KulturKontakt Austrija i Austrijska agencija za međunarodnu suradnju – ADA.

56 U pilot projektu sudjelovale su sljedeće škole: Prva ekonomska škola Zagreb, Druga ekonomska škola Zagreb, Ekonomska škola Velika Gorica i Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar. Ciljna skupina pojedinih stručnih skupova su, osim nastavnica i nastavnika iz ove četiri pilot škole, bili i nastavnici dvadesetak ostalih hrvatskih škola. Daljnje širenje znanja i iskustava Agencija za strukovno obrazovanje osigurava organizacijom i provedbom stručnog usavršavanja nastavnika/ca iz ekonomskih i trgovačkih škola koje uvode nastavni predmet Strukovne vježbe (u dijelu nastavnoga plana i programa imaju sadržaj vježbeničke tvrtke). Danas vježbeničke tvrtke postoje u gotovo svim europskim državama - na svijetu ih ima oko sedam tisuća. Poslovni kontakti hrvatskih vježbeničkih tvrtki sežu od Austrije preko Rumunjske pa sve do SAD-a. Izvor: «Vježbenička tvrtka – vrata u svijet poduzetništva (priručnik za nastavnike)», Agencija za strukovno obrazovanje, Zagreb, 2009., str. 8.

57 Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, <http://www.asoo.hr/suvt/default.aspx?id=1235>, preuzeto 20.11.2012.

58 Poslijediplomski studij Poduzetništvo pokrenut je 2000. godine na Ekonomskom fakultetu u Osijeku uz financijsku podršku Open Society Institute New York.

Tablica 29: Zastupljenost programa o poduzetništvu na sveučilištima u Hrvatskoj, 2011.

Sveučilište/ fakultet	Preddiplomski Studij (stručni / znanstveni)	Diplomski studij	Poslijediplomski Studij	
			Specijalistički	Doktorski
Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku – Ekonomski fakultet u Osijeku	Poduzetništvo	Poduzetništvo	Poduzetništvo	Poduzetništvo i inovativnost ⁴
Sveučilište u Zagrebu - Ekonomski fakultet	Poduzetništvo (Bjelovar) *** Ekonomika poduzetništva ⁵ (Varaždin)	-	Strateško poduzetništvo *** Poduzetništvo i poduzetnički menadžment	-
Sveučilište u Splitu⁶ - Ekonomski fakultet	Menadžment malog poduzeća	-	-	-
Sveučilište u Rijeci - Ekonomski fakultet	-	Poduzetništvo	-	-
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Odjel za ekonomiju i turizam „Dr. Mijo Mirković	Menadžment i poduzetništvo	Menadžment i poduzetništvo	-	-
Sveučilište u Zadru – Odjel za ekonomiju	-	-	-	-

Izvor: web stranice sveučilišta u Hrvatskoj, studeni 2012.

Tablica 30: Zastupljenost programa o poduzetništvu na veleučilištima i visokim školama u Hrvatskoj

Veleučilište /visoka škola	Studij	Lokacija
Veleučilište VERN	Preddiplomski studij Ekonomija poduzetništva *** Specijalistički diplomski studij Poduzetnički menadžment	Zagreb
Veleučilište Rijeka	Poduzetništvo	Rijeka Poreč Pazin Ogulin
Veleučilište Split	Malo poduzetništvo	Zagreb
Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću	Ekonomika poduzetništva	Gospić
Veleučilište Marko Marulić Knin	Trgovinsko poslovanje s poduzetništvom	Knin
Visoka škola Nikola Šubić Zrinski	Menadžment poduzetništva	Zagreb

Izvor: web stranica veleučilišta i visokih škola, studeni 2012.

Izvan sustava formalnog obrazovanja postoji velik broj institucija koje nude obrazovanje za poduzetnike početnike i / ili već pokrenuta poduzeća, kao što su centri za poduzetništvo, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska udruga poslodavaca i privatna poduzeća aktivna u sektoru obrazovanja odraslih osoba. Obrazovanje za poduzetništvo i obrtništvo jedan je od projekata za dodjelu bespovratnih sredstava u sklopu kojeg je 2011. godine Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva dodijelilo 472 potpore u ukupnom iznosu od 11.231.899 kn.

6. Zaključak

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2012. prikazuje stanje sektora malih i srednjih poduzeća u 2011. godini. Potreba ovakvog godišnjeg izvješća argumentirana je mnoštvom fragmentiranih informacija o malim i srednjim poduzećima, koje otežavaju cjelovitost uvida u problematiku i tendencije razvoja tog važnog sektora gospodarstva. Slični prikazi stanja u malim i srednjim poduzećima publicirani su i u drugim zemljama, npr. Velikoj Britaniji, Mađarskoj i Bugarskoj. Izmjenama i dopunama Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva iz svibnja 2012. godine uvažena je preporuka EU iz 2003. godine te je kategorizacija veličine poduzetnika u ovom Zakonu usklađena s kriterijima koje primjenjuje EU. Na taj način omogućena je kvalitetnija analiza i usporedba sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj i zemljama EU, te bolje iskorištavanje mehanizama potpora namijenjenih malim i srednjim poduzećima kroz programe EU.

Analizirajući rezultate i preporuke domaćih i međunarodnih istraživanja čiji su rezultati prezentirani i komentirani u ovom Izvješću, mogu se identificirati sljedeći zaključci:

Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Uloga malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu Hrvatske je izuzetno značajna: mala i srednja poduzeća najveći su poslodavac u Hrvatskoj (65,5% zaposlenosti), značajno doprinose bruto domaćem proizvodu (50,2%) i izvozu (42%). U odnosu na 2010. godinu broj malih i srednjih poduzeća u 2011. godini smanjio se (za 6,3% u kategoriji malih poduzeća i za 5,7% u kategoriji srednjih poduzeća). Za razliku od velikih poduzeća kod kojih zaposlenost stagnira, zaposlenost u malim poduzećima pada za 6,9% u 2011. godini i lagano raste u srednjim poduzećima. U 2011. godini udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom BDP-u opada, ali značajno raste ukupan prihod koji mala i srednja poduzeća ostvaruju kroz izvoz (20,5%).

Regionalne razlike u poduzetničkoj aktivnosti u Hrvatskoj i dalje su značajno izražene i konzistentne s razlikama u nezaposlenosti i BDP-u po glavi stanovnika, što ukazuje na nedostatak i/ili neadekvatnost vladinih mjera i politika usmjerenih na smanjenje jaza u razvijenosti regija u Hrvatskoj.

Institucionalni i zakonodavni okvir

Regulatorno okruženje u Hrvatskoj ne može se ocijeniti povoljnim za razvoj malih i srednjih poduzeća. Međunarodna izvješća iz godine u godinu ukazuju na iste prepreke, a kao glavnu ističu kompleksnost regulatornih procedura u pokretanju i provođenju poduzetničkih aktivnosti, što rezultira preprekama za poduzetnike, ali i skupom državnom infrastrukturom. Identificirane prepreke se negativno odražavaju i u razini koruptivnog ponašanja, koja je gotovo nepromijenjena u zadnjih nekoliko godina. Vlada bi, u skladu s *Think Small First* principom koji je usvojila Europska unija, trebala provoditi redovitu evaluaciju efekata zakonodavnog okvira na okruženje u kojem mala i srednja poduzeća posluju, naročito prilikom uvođenja novih zakonskih regulativa.

U 2011. godini je i dalje evidentna velika uključenost Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva u operativne programe iako bi te aktivnosti trebale biti transferirane na implementacijske agencije i institucije. U Hrvatskoj postoji nekoliko organizacija čija uloga u razvoju politika vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća bi trebala biti vidljivija i naglašenija: HUP, HGK, HOK i CEPOR.

Pristup financijskim sredstvima

Pristup malih i srednjih poduzeća financijskim sredstvima je ograničen imajući u vidu vrstu novca potrebnog za različite faze razvoja poduzetničkog pothvata. Na financijskom tržištu dominiraju bankarski krediti, dok nedostaju financijski izvori za financiranje rizičnijih faza poduzetničkog pothvata (kao što je početna faza i faza brzog rasta). Fondovi rizičnog kapitala i poslovni anđeli još uvijek nisu prepoznati u Hrvatskoj kao važan izvor financiranja malih i srednjih poduzeća.

Uključivanje Vlade u osiguranje pristupa financijskim sredstvima malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj karakterizira: (1) nemogućnost evaluacije učinkovitosti programa financiranja zbog nepostojanja detaljnih povratnih informacija o doprinosu postojećih programa kreditiranja kreiranju novih radnih mjesta, zadržavanju radnih mjesta ili pokretanju novih poduzetničkih pothvata; (2) netransparentnost učinkovitosti programa financiranja namijenjenih malim i srednjim poduzećima koja provode pojedina ministarstva; (3) operativno uključivanje Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva u provođenje programa financiranja što predstavlja distrakciju Ministarstva od njegove primarne uloge – fokusa na *policy* i regulatorni aspekt sektora malih i srednjih poduzeća.

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama malim i srednjim poduzećima omogućen je kroz mrežu poduzetničkih potpornih institucija - regionalnih razvojnih agencija, centara za poduzetništvo, poslovnih inkubatora, poslovnih zona. Kako bi se unaprijedio pristup informacijama i savjetodavnim uslugama, a Vladina podrška još bolje formulirala, potrebno je napraviti detaljnu analizu efekata implementiranih programa i potreba sektora malih i srednjih poduzeća. Pritom, korisno je uvažiti preporuke i primjere najbolje prakse zemalja koje su učinile značajne napore za unaprjeđenje sustava podrške sektoru malih i srednjih poduzeća (npr. Finska).

Edukacija za poduzetništvo

Poduzetničko obrazovanje nedovoljno je zastupljeno na svim formalnim razinama obrazovanja. Na primarnoj razini i dalje nije prepoznato kao znanje i vještina potrebna za postizanje poduzetničke kompetencije, uz minimalnu zastupljenost u nastavnom programu. U srednjoškolskom obrazovanju poduzetništvo je prepoznato kao skup znanja i vještina samo u stručnim školama te je uvedeno kao obavezan predmet u nastavnom programu ekonomskih srednjih škola. Na sveučilišnoj razini – poduzetništvo je prisutno na barem jednoj razini studija na šest od sedam hrvatskih sveučilišta, ali na dva sveučilišta je prisutno samo na jednoj razini. Na veleučilištima i visokim školama u Hrvatskoj poduzetništvo je prisutno kao studijski program.

Neformalno obrazovanje za poduzetništvo provode većinom poduzetničke potporne institucije i uglavnom je fokusirano na teme koje kroz projekt *Obrazovanje za poduzetništvo* sugerira i sufinancira Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva.

Rezultati domaćih i međunarodnih istraživanja ukazuju na visoku razinu konsenzusa o problemima, uzrocima i preporukama vezanim uz stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Za eliminaciju prepreka i razvoj vibrantnog sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj potrebna je politička volja i koordinirana aktivnost svih relevantnih aktera u Hrvatskoj.

Literatura:

- "A Development Track Adds Finnish Business Services to World Lead", Ministry of Trade and Industry Finland – Working Group for Finnish Business Services, 2005.
- Doing Business in 2012, Croatia – Country Profile, The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank, <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/croatia/> (preuzeto, 15.11.2012.)
- GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2002.-2011., CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb
- Godišnje izvješće 2010, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2011.
- Godišnje izvješće 2011, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2012.
- Indeks percepcije korupcije 2011, Transparency International Hrvatska, www.transparency.hr (preuzeto 5.11.2012.)
- Izvješće o globalnoj konkurentnosti 2012.-2013., Svjetski gospodarski forum / Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2012. www.konkurentnost.hr, (preuzeto 5.11.2012.)
- Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework, European Communities, 2007., http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf (preuzeto 25.11.2012.)
- Korynski, P.: Mikrofinanciranje u Hrvatskoj: Rezultati istraživanja, CEPOR, 2010.
- Lauc, B.: Tržište usluga za poticanje poduzetništva u Hrvatskoj (magistarski rad), Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Poslijediplomski studij Poduzetništvo, Osijek, 2004.
- Marović, M. (ed): Kako financirati poslovanje fondovima rizičnog kapitala?, Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija, Zagreb, 2011.
- „Obrtništvo u brojkama 2012“, Hrvatska obrtnička komora, Tomić, S. (ur), veljača 2012.
- Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva Zagreb, 2011.
- Pad konkurentnosti, Nacionalno vijeće za konkurentnost (priopćenje za medije), Zagreb, 2012.
- Poduzetnički impuls - Plan poticanja poduzetništva i obrtništva za 2012. godinu, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2012.
- „Procjena učinaka pristupanja Europskoj uniji na malo i srednje poduzetništvo u Republici Hrvatskoj“ – publikacija izdana u okviru EU projekta Pобољшanje administrativne učinkovitosti na nacionalnoj razini, Ministarstvo gospodarstva rada i poduzetništva, 2012.
- Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2008.
- Small Business Act for Europe, European Commission, Enterprise and Industry, <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/> (preuzeto, 15.11.2012.)
- Statističke informacije 2012, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (preuzeto 30.10.2012.)
- Strategija razvoja klastera u Republici Hrvatskoj 2011. – 2020., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2011.
- Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.
- Strategija učenja za poduzetništvo, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.
- The Global Competitiveness Report 2012 – 2013, World Economic Forum, Geneva Switzerland 2011, <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness> (preuzeto 2.11.2011.)
- Zakon o državnim potporama, Narodne novine, br. 140/05, 49/11
- Zakon o kreditnim unijama, Narodne novine, br. 14/06,025/09, 90/11
- Zakon o obrtu, Narodne novine br. 77/93, 40/10
- Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, Narodne novine br. 29/02; 63/07, 53/12
- Zakon o računovodstvu, Narodne novine, br.109/07
- www.minpo.hr
- www.hok.hr
- www.fina.hr
- www.hbor.hr
- www.hkosig.hr
- www.hamag.hr
- www.hup.hr
- www.hgk.hr
- www.cepor.hr
- www.business-navigator.biz
- www.vlada.hr
- www.nn.hr
- www.zakon.hr
- www.tax-fin-lex.hr
- www.legalis.hr
- www.porezna-uprava.hr
- www.zaba.hr
- www.pbz.hr
- www.erstebank.hr
- www.hypo-alpe-adria.hr
- www.hukreditneunije.hr
- www.cvca.hr
- www.crane.hr
- www.een.hr
- www.econet-see.com
- www.ices.hr

CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva je neovisni policy centar

koji se bavi problematikom malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. CEPOR je osnovan 2001. godine na temelju sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo Hrvatska.

Institucionalni osnivači CEPORa su: Ekonomski institut Zagreb, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku - Ekonomski fakultet u Osijeku, Institut za međunarodne odnose Zagreb, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora, REDEA Razvojna agencija Međimurje – Čakovec, IDA Istarska razvojna agencija – Pula, Centar za poduzetništvo Osijek, Institut Otvoreno društvo Hrvatska i UHIPP Udruga hrvatskih institucija za poticanje poduzetništva.

Misija CEPORa je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. CEPOR želi doprinijeti oblikovanju poduzetničke kulture, te stvaranju stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje.

CEPOR

Trg J.F. Kennedy-a 7

Zagreb

www.cepor.hr

CEPOR

Centar za politiku razvoja malih i srednjih
poduzeća i poduzetništva